Pitești
Restituiri
Revistă document a Centrului Cultural Pitești
Anul XX ■ Nr. 3 (69)/2023
Serie nouă ■ 4 lei

Școala de Meserii de la Pitești. Prima promoție (1882-1885)

Școala de meserii de la Pitești a luat ființă în 1882, din inițiativa Prefecturii Județului Argeș, în frunte cu prefectul, colonel Alexandru Budișteanu, cu două ateliere, de tâmplărie și de fierărie, care erau frecventate de 15 elevi, bursieri ai județului.

Prima promoție a școlii (din septembrie 1885) a fost restrânsă, fiind formată din patru tâmplari și trei fierari.

În 1885, personalul școlii era compus dintr-un post de director, care era și profesor (A. Chirvasiu), un director pedagog și intendent, trei maiștri și trei servitori (bucătar, rândaș și spălătoreasă).

Prezentare realizată de dr. Aurel Radu.
Sursa foto: Muzeul Județean Argeș, Fototeca, inventar 5.433.)

Sumar

Restituiri Pitești

ADRESA REDACŢIEI:
Centrul Cultural Piteşti,
Calea Craiovei, nr. 2 (Casa Cărţii)
Tel./fax.: 0248 219976
www.centrul-cultural-pitesti.ro
e-mail: restituiripitesti@gmail.com

Revista *Restituiri Piteşti* apare trimestrial sub egida Consiliului Local şi a Primăriei Piteşti. Revista publică articole pe teme de istorie universală şi românească, sociologie politică, antropologie socială şi culturală, precum şi documente variate din arhive.

Responsabilitatea pentru conţinutul articolelor revine în totalitate autorilor (art. 206 C.P.).

ISSN: 1583-5863

Editor - Centrul Cultural Piteşti

Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iași

POSTMODERNISMUL din perspectivă istorică, socială, religioasă și juridică

Conf. univ. dr. Marius ANDREESCU

Argument

Evoluția umanității de la începuturi și până în prezent, istoria culturii și a civilizației au fost împărțite în epoci după mai multe criterii printre care amintim: raporturile dintre om, societate și univers, relația dintre rațiune și sensibilitate, specificul cunoașterii, sfera valorilor, caracteristicile creației umane, dar și modul în care omul a înțeles relația sa cu Dumnezeu. Nu există opinii unanime în această periodizare a istoriei culturii și civilizației, însă majoritatea autorilor identifică: cultura și civilizația antică, epoca medievală, goticul, renașterea, clasicismul, iluminismul, modernismul și epoca în care se pare că ne aflăm noi, postmodernismul. Sintetizând și grupând aceste trăsături, în opinia noastră considerăm că istoria culturii și civilizației umane, poate fi grupată în trei perioade mari: epoca antică; clasicismul care include goticul, renașterea, barocul și iluminismul; modernismul și postmodernismul (despre acesta din urmă vom face câteva succinte considerații).

Din perspectiva revelației naturale și supranaturale, a dreptei credințe, alături de alți autori, cum ar fi Mircea Eliade, considerăm că istoria umanității poate fi împărțită în *epoca precreștină* și *epoca creștină*. În prezent există numeroase religii, confesiuni religioase, secte, dar care nu au vocația universalității, inclusiv sub aspect rațional și valoric, așa cum o are creștinismul, nu exprimă și nu cuprind Adevărul ontologic Absolut, nu îl recunosc pe Dumnezeu, unic în ființă și întreit în Persoane care este Cel ce este, Calea, Adevărul și Viața, nu cunosc și nu recunosc tainele Duhului Sfânt și ale Bisericii și nici rolul mântuitor al Crucii Domnului și nici sfințenia Maicii Domnului ca Născătoare de Dumnezeu, a Fiului lui Dumnezeu, Care s-a făcut om, a luat din iubirea sa necuprinsă și firea omenească, S-a jertfit și a Înviat pentru a noastră mântuire, pentru ca și noi să devenim fii ai lui Dumnezeu după har. Vorbesc cel mult de adevăruri relative ale existenței, de un transcendent divin impersonal, fără a face distincția dintre necreat și creat, cum este cazul concepțiilor mistice panteiste. Mai rău este că, exceptând cele trei credințe monoteiste și credințele pe care se întemeiază cultura orientală, toate celelalte, confesiuni, secte sau chiar ”religii”, direct sau indirect îl neagă pe Dumnezeu, Îl refuză, ba chiar îl ironizează, așa cum se întâmplă în perioada postmodernă și prin urmare sunt moduri de gândire umane nonvalorice.

Adepții acestui mod de gândire și de înțelegere a omului și a societății uită câteva adevăruri demonstrate existențial. Nimic nu este posibil fără Dumnezeu, în afară de păcat și de non sens, absurdul, nefirescul, toate acestea create de omul care se distanțează de Dumnezeu și de oameni, preferând absolutul egoismului personal și limitele existențiale ale acestei lumi. Deși strigătul filosofului Nietzsche *„Dumnezeu a murit”* stă la baza postmodernismului contemporan, adevărul este cu totul altul. Dumnezeu nu moare, ci numai credința dreaptă a omului. Creștinismul nu cade, ci numai noi cădem din creștinism, așa cum bine spunea părintele Arsenie Boca. Dumnezeu nu are pe nimeni de pierdut, iubirea sa pentru oameni este nemărginită, nu este din această lume, dar totodată este adevărat că Dumnezeu nu se lasă batjocorit.

Prin urmare, nu există, evolutiv vorbind, un progres continu al culturii, al civilizației, al istoriei care să configureze sensuri valorice, raționale existenței, să o transfigureze pe o cale ascendentă spre desăvârșirea în Dumnezeu, spre îndumnezeire prin har la care omul este chemat prin Mântuitorul nostru Iisus Hristos, și prin om întreg Universul. Regresul, involuția sunt și ele prezente la nivel individual și social, fiind dimensiuni ale istoriei. Trecerea, schimbarea, devenirea sunt caracteristici ale lumii create, care ca sens pot fi întru desăvârșirea spirituală individuală și colectivă în Hristos, sau lipsite de sens, involutive. Și aceasta pentru că omul a fost înzestrat cu libertate: a rațiunii, a voinței și a sensibilității, putând să aleagă dintre bine și rău. Nu înseamnă că destinul omenirii este determinat exclusiv de voința omului. Dumnezeu și harul Său lucrează neîncetat spre împlinirea voii lui Dumnezeu revelate și nouă. Fără harul lui Dumnezeu, indiferent că omul este conștient de prezența lui sau nu, îl primește sau îl refuză, universul, creația s-ar risipi, s-ar transforma în nimic.

Postmodernismul contemporan este o epocă de mari contradicții existențiale în istoria mântuirii omului și a lumii: credința coexistă cu necredința, valoarea cu non valoarea, progresul cu regresul. Tendința dominantă este recesivă, de abandonare a raportării omului la Dumnezeu, de disoluție a valorilor perene ale dreptei credințe și culturii, de transformare a omului în individ dominat de raționalismul tehnologic și de schimbarea statutului său existențial din scop al creației într-un simplu mijloc, de

pervertirea libertății cu iluziile acumulării și consumismului.

Postmodernismul, de regulă, este considerat un concept care definește un curent literar sau artistic, dar și o formă de gândire specifică filosofiei din vremea noastră. Considerăm că această epocă în istoria culturii şi civilizaţiei este nu numai un curent literal sau artistic, o caracteristică a gândirii filosofice, ci mai mult decât atât este eon existenţial, ce cuprinde omul, societatea Biserica, dreapta credință și statul. Postmodernismul contemporan este în opinia multor autori și a noastră, o epocă de regres în istoria mântuirii omului și a lumii. În acest sens, Vlad Mureșan, cunoscutul psiholog și profesor afirma: „Postmodernismul este o monadologie fără armonie, o atomistică fără compunere. El vrea pluralitate fără unitate, o filiaţie fără paternitate, o genealogie fără descendenţi, o cvadratură circulară. Postmodernismul trădează criza multiplului orfan dezagregat după eclipsa Unului. Fiul risipitor rămas fără de Tatăl primitor. Privaţia paternităţii însă este dispersie fără conversie. Decesul Axului lumii implica dezaxarea lumii. O astfel de intuiţie fără concept a lumii este însă plurală, nelegată, neluminată şi scufundată în nebinecuvântata ignoranţă a sensibilităţii decapitate de unitatea originar-sintetică a apercepţiei”.

Ce este postmodernismul?

Tot mai multe curente ideologice își fac apariția și influențează societatea care, până nu demult, își avea un filon trainic în cultura și spiritualitatea creștină. În acest context se vorbește tot mai mult de postmodernism. Postmodernismul este termenul de referință aplicat unei vaste game de evoluții în domeniile de teorie critică, filosofie, arhitectură, artă, literatură și cultură. Diversele expresii ale postmodernismului provin, depășesc sau sunt o reacție a modernismului. Dacă modernismul se consideră pe sine o culminare a căutării unei estetici a iluminismului științific și rațional, o etică și umanism juridic raționalizat și normativizat, toate cu valoare universală, postmodernismul se ocupă de modul în care autoritatea acestor entități ideale (numite metanaraţiuni) este slăbită prin procesul de fragmentare, consumerism și deconstrucție. Jean-Francois Lyotard[1] a descris acest curent drept o „neîncredere în metanaraţiuni”; în viziunea acestuia, postmodernismul atacă ideea unor concepţii universale, monolitice, stabile privind omul și existența monolitice și în schimb încurajează perspectivele fracturate, fluide și pe cele multiple, promovând relativismul valoric de natură științifică, artistică sau morală. *Nimic nu are sens, de aceea totul este îngăduit. Existența este individuală, concretă, fără universalii.*

Prin urmare, postmodernismul este o ideologie, specifică epocii pe care o trăim sau a „eonului” prezent cum ar spune Blaga, cu consecinţe asupra modului în care omul înţelege lumea, se raportează la lume, la valori, dar şi la divinitate. Postmodernismul reprezintă un set de răspunsuri de ordin intelectual, cultural, artistic, academic sau filosofic la condiția omului și a lumii create. Un termen utilizat este postmodernitatea, care se referă la toate fenomenele care au succedat modernității.

Pentru a înţelege cât mai bine ce este postmodernismul, ce înseamnă a fi postmodern, este bine să caracterizăm mai întâi modernismul şi ce înseamnă a fi modern. Cuvântul „modern“ își are originea în latinescul „modo“, care înseamnă „chiar acum“. Postmodern înseamnă deci, ad litteram, „după chiar acum“. Modernismul este întotdeauna, din punct de vedere istoric, într-o luptă cu ceea ce a fost imediat înaintea sa. Modernismul sfârșește prin a se lupta cu el însuşi şi astfel devine inevitabil postmodernism. Aşadar, postmodernismul apare ca o consecinţă, respectiv ca o continuare a modernismului, dar și ca o realitate ce se opune modernismului prin unele aspecte proprii; deci, continuare a modernismului, dar și o reacţie deconstructivistă la adresa modernismului. În drumul de la modernism spre postmodernism, „deplasarea“ a înlocuit ierarhia valorilor culturale și spirituale aflate în disensiune și continuă proliferare; s-a extins geografia conflictului, iar prezentul a fost devastat de „războaie culturale“, care au condus la nevoia presantă de a reafirma ordinea socială a lucrurilor[2].

În esență postmodernismul este definit de filosofi și sociologi ca o tendință în cultura ultimelor decenii care a afectat o varietate de domenii ale cunoașterii, inclusiv filozofia. Discuţiile postmoderne acoperă o gamă largă de probleme socio-filosofice legate de viața externă și internă a individului, politică, morală, cultură, artă etc. Principala caracteristică a situației postmoderne a fost o ruptură decisivă cu societatea tradiţională și stereotipurile ei culturale. Totul este supus unei revizuiri reflexive, evaluate nu din punctul de vedere al valorilor tradiționale, ci din punct de vedere al eficienței. Postmodernismul este văzut ca epoca unei revizuiri radicale a atitudinilor de bază, a respingerii viziunii tradiționale asupra lumii, epoca rupturii cu toată cultura anterioară.

Toţi reprezentanţii postmodernismului sunt uniți de un stil de gândire, în cadrul căruia nu se acordă preferință constantei cunoaşterii, ci instabilităţii acesteia; *nu sunt apreciate rezultatele abstracte ale cunoașterii, ci cele concrete ale experienței*; se afirmă că realitatea în sine, adică „lucru în sine” de care vorbeşte Kant este inaccesibil cunoştinţelor noastre. Spre deosebire de concepţia kantiană nici realitatea fenomenală nu poate fi cunoscută, nu se poate spune ce este realitatea. *Accentul ideologiei postmoderniste nu se pune pe obiectivitatea adevărului, ci pe relativitatea acestuia.* Prin urmare, nimeni nu poate

pretinde că știe ce este adevărul și mai mult nici o persoană, nici Dumnezeu nu sunt Adevărul. *Fiecare înțelegere este o interpretare umană, care nu este niciodată definitivă*. În plus, este influențată semnificativ de fapte precum clasa socială, etnică, rasială, tribală etc., aparținând individului.

O trăsătură caracteristică postmodernismului este *negativismul*, „apoteoza lipsei de temei”[3] (L. Shestov). Tot ceea ce înainte de postmodernism era considerat stabilit, de încredere și sigur: om, minte, filozofie, cultură, știință, progres - totul a fost declarat instabil și nedefinit, totul s-a transformat în cuvinte, raționamente și texte care pot fi interpretate, înțelese și „deconstruite”, dar pe care nu se poate baza în cunoașterea, existența și activitatea umană.

Totuși, unii filosofi identifică și aspecte pozitive ale postmodernismului. Se apreciază ca fiind pozitivă preocuparea pentru înțelegerea filozofică a problemei limbajului, în apelul său la rădăcinile umanitare ale filosofiei: discurs literar, narațiune, dialog etc. De asemenea, este considerată ca fiind pozitivă atitudinea sa prioritară față de problema conștiinței. În acest sens, postmodernismul este în concordanță cu dezvoltarea întregii filosofii a lumii moderne, care ia în considerare problemele științei cognitive (inclusiv psihologia cognitivă). Aspectele pozitive ale postmodernismului ar trebui însă înțelese în lumescul lor, în caracteristicile esențiale ale acestei ideologii care refuză Absolutul, universalul, obiectivitatea și mai ales orice raportare la Dumnezeu. Elementele pozitive ale acestui mod de a fi și a exista sunt marcate de limita care se închide *fără deschidere spre sens și autentic*.

Pentru o mai bună înțelegere a ceea ce reprezintă postmodernismul, mai ales ca ideologie, vom menționa câteva aspecte istorice. Deoarece postmodernismul a fost subiectul unor dezbateri partizane, sunt tot atâtea definiții ale curentului câți teoreticieni există. Dificultatea de a-i putea stabili obiectul este întărită de un ethos al anti-etichetei. Paradoxal, *chiar dacă cineva i-ar formula o definiție, un filosof postmodern ar dori să o deconstruiască și pe aceea*. Relativism de forma: totul este posibil, *nu există afirmație, ci numai negație, nu sunt certitudini, nici în existență, nici în cunoaștere*.

Cronologia postmodernismului ca ideologie și mai târziu ca mod de viață începe în anul 1920 odată cu răspândirea mișcării *dadaismului*, care propunea colajul și accentua forma, marginea, ca fiind cea mai importantă, mai importantă decât opera însăși. Nu forma era abstrasă din conținut, ci forma poate să-și determine orice conținut. Este trecerea de la formă în relație cu un conținut, la formalizare, fără sens valoric, suficientă sieși.

Această idee a fost preluată ulterior și dezvoltată de filosoful Jacques Derrida[4]. Un alt curent ce a avut un impact foarte mare asupra postmodernismului a fost *existențialismul, care consideră că nu există valori universale,* ci discursul individual al fiecărui om drept sursă a moralei și a înțelegerii. Cu toate acestea abia la sfârșitul celui de al doilea Război mondial atitudinile postmoderne au început să apară. Postmodernismul începe să caracterizeze un stil de viață, nu este numai ideologie, ci se conturează ca epocă în istoria umanității.

Teoreticienii și susținătorii postmodernismului și-au dezvoltat rapid un vocabular cu o retorică anti-iluministă, au argumentat că raționalitatea nu a fost niciodată atât de sigură pe cât susțineau raționaliștii și că însăși cunoașterea era legată de loc, timp, poziție socială sau alți factori cu ajutorul cărora un individ își construiește punctele de vedere necesare cunoașterii și vieții.

În loc să-ți bazezi cunoașterea pe cazuri sau texte particulare, baza cunoașterii a fost privită ca fiind generată de jocul liber al discursului, o idee cu rădăcini în teoria jocurilor de limbaj ale lui Wittgenstein[5]. Această subliniere a permisivității jocului liber în contextul mai larg al conversației și discursului, duce postmodernismul spre adoptarea ironiei, paradoxului, a manipulării textuale, referințelor sau tropilor. Înarmați cu acest proces al chestionării bazelor sociale ale acestei aserțiuni, filosofii postmoderni au început să atace unitatea modernismului și a acelei unități cu rădăcini în Iluminism. Poate cel mai izbitor exemplu al acestui scepticism se găsește în operele teoreticianului cultural francez Jean Bauddrillard. În eseul său, *Simulations and Simulacra*, a recunoscut că realitatea socială nu există în sens convențional, dar că a fost înlocuită de un proces fără sfârșit de producere de simulacre[6]. Producțiile culturale de masă mass-media fără nicio semnificație valorică generează constant procese de re-apropriere și re-contextualizare ale unor simboluri culturale sau imagini, în mod fundamental, *deplasând experiența noastră de la “realitate” la o “hyper-realitate” pur subiectivă, a cărei existență se construiește în spațiul virtual specific inteligenței artificiale*.

Postmodernismul este reticent în fața pretențiilor unora că sunt deținătorii secretelor *adevărului, eticii, sau frumosului* care au rădăcini în orice altceva decât percepția individuală sau construcția de grup. Adevărul poate fi înțeles dacă toate conexiunile sunt perpetuu amânate, neputând niciodată să atingă un punct al cunoașterii care ar putea fi numite adevăr. Prin urmare nu există nici adevăruri demonstrate de știință.

Conceptul de postmodernism este folosit în sens foarte larg desemnând cam toate curentele de gândire de la sfârșitul secolului XX și ale actualului început de secol, dar și realitățile sociale și filosofice ale acestei perioadei. Criticii marxiști consideră în mod polemic că postmodernismul este un simptom al “capitalismului târziu” și al declinului instituțiilor și apoi a statului națiune. Alți gânditori afirmă că

postmodernitatea e reacţia naturală la transmisii mediatice în societate, a tehnologiilor contemporane care generează civilizaţia tehnologică, bazată pe inteligenţă artificială şi jocul formelor fără a fi necesar un univers valoric şi nici cultura în accepţiune contemporană. În viziunea acestor filosofi întrebările fundamentale ale cunoaşterii, inclusiv cele privind sensul acestei lumi nu au nici un rost. Abilitatea cunoaşterii de a fi copiată la nesfârşit opreşte încercările de a constrânge interpretarea sau de a-i institui originalitatea prin mijloace simple, cum ar fi producţia unei opere.

Ne oprim în câteva rânduri asupra expresiei postmodernismului în gândirea filosofică. Unele personalităţi ale filosofiei secolului XX şi începutului acestui secol sunt considerate drept postmoderne, pentru că susţin că matematica şi ştiinţele naturii nu ar fi obiective. Între aceştia se numără şi doi filosofi ai ştiinţei, Thomas Samuel Kuhn şi David Bohm. Ultima expresie a amestecului dintre filosofie și matematică este „matematica cognitivă”, care doreşte să demonstreze că la fel ca orice ştiinţă umană, matematica este total subiectivă, formală. Filosoful Wittgenstein de care am amintit, prin discursul său autoritar, paradoxal, dezordonat, contradictoriu este un pionier al postmodernismului filosofic[7].

Postmodernismul reprezintă filosofia societăţii occidentale contemporane. Menţionăm că reprezentanţii postmodernismului din zilele noastre, precum: G. Pracasch, J. Latuz, J. Walerstain, B. de Souse Santus, D.R. Griffin, H. Smith, P. Rosneau, J. Derrida, J.F. Lyotard, J. Culler, M. Poster, G.Wattimo, R.Robertson ş.a. vorbesc despre distrugerea matricei social-culturale a vechiului tip de conştiinţă, unde ştiinţa era reprezentată ca nucleu şi forţă dominantă în societate.

Postmoderniştii neagă existenţa în ştiinţă a adevărurilor generale şi universale, remarcându-le numai pe cele locale, singulare, particulare. Postmoderniştii, menţionează L.A. Mikeşina, evită orice formă de monism şi universalizare, tratează în mod critic reprezentările pozitiviste (logice), idealurile şi modurile ştiinţei clasice, ale epocii modeme, în genere.

Filosofii menţionaţi proclamă multiplicitatea şi diversitatea, varietatea şi concurenţa paradigmelor, coexistenta elementelor heterogene, recunoaşterea şi stimularea unei varietăţi de proiecte contemporane de viaţă, interacţiuni sociale, învăţături filosofice şi concepţii ştiinţifice. Aceasta presupune reevaluarea fundamentalismului, recunoaşterea aspectului multidimensional al realităţii şi a unei mulţimi de tipuri de relaţii de aceeaşi esenţă, recunoaşterea multiplicităţii de neevitat a descrierilor şi a punctelor de vedere, a relaţiilor de complementaritate şi interacţiune dintre ele. Aceste idei, venite, iniţial, din sfera artei (literatură, arhitectură etc.), în etapa actuală, au un caracter general-cultural şi se transformă în principii ale activităţii intelectuale, creatoare.

Ca o consecinţă importantă a ideilor postmoderniste, se consideră, de asemenea, necesară zdruncinarea gândirii binare de tipul „sau/sau”, bine sau rău, bărbat și femeie și înlocuirea ei prin atitudini ale gândirii, când sunt echivalente nu două, ci trei sau mai multe variante, toate justificate. În loc de opoziţie, ei propun sistemicitate, armonizare, complementaritate, simultaneitate etc.

Inteligenţa artificială este un punct forte al filosofiei post moderniste. M. Poster afirmă că oamenii de știință proiectează pe calculator subiectivitatea inteligentă, iar calculatorul devine criteriul prin care se defineşte inteligenţa. El, la fel ca şi Lyotard, vorbeşte despre transformarea informaţiei în marfă, vede în societatea postmodernă extinderea elementelor de control social, iar în noile tehnologii vede un mare potențial pentru dominaţie. Radioul, televiziunea și presa scrisă sunt considerate de el ca elemente ale concepţiei despre lume. Lumea adevărată este înţeleasă în sensurile în care înțelegerea noastră asupra realității este compusă din multiple imagini, interpretări și reconstrucții, puse în circulaţie de mijloacele de comunicare, în competiţie, unele cu altele, şi *fără nici o coordonare „centrală”*. Această emancipare nu constă în cunoaşterea perfectă a cuiva, care ştie cum sunt lucrurile în realitate, ci în *libertatea în cadrul pluralităţii*, în erodarea principiului însuşi al realităţii.

Începutul postmodernităţii ar putea fi reprezentat prin apariţia „tehnologiilor sinelui“, după cum le numea Michel Foucault, care „permit indivizilor să efectueze, singuri sau cu ajutorul altora, un anumit număr de operaţiuni asupra propriului corp şi suflet, asupra gândurilor, comportamentelor, asupra modului lor de a fi; să se transforme în aşa fel încât să atingă o anumită stare de fericire, de puritate, de înţelepciune, de perfecţiune sau de imortalitate“. Ca predecesori ai postmodernismului pot fi consideraţi F. Nietzsche, S. Freud, M. Heidegger, cât şi neopozitiviştii[8]. Ideologia postmodernistă este prezentă şi în arhitectură, artă, lingvistică. Dar există şi alte faţete al postmodernităţii ce denotă toleranţă, egalitarism, creativitate, autonomie, căutarea disperată a fericirii personale, în mod evident, a subiectivităţii absolute, care ne pot face să credem că nu e totul pierdut. De fapt, cel mai complicat lucru este să analizăm noua lume prin raportarea la vechile valori[9].

Societatea postmodernă. Omul postmodern

Considerăm că societatea postmodernă poate fi caracterizată prin şapte ideologii şi în acelaşi timp realităţi ontologice: *convergenţa sistemelor; creşterea economică zero; ideologia și practica globalizării; ideologia de gen; ideologia supraomului; ideologia inteligenţei artificiale; contradicţia dintre*

*consacrarea juridică a drepturilor omului și restrângerea abuzivă a acestora.*Desigur, nu sunt singurele aspecte. De exemplu, o altă caracteristică a societății postmoderne este *dominația tehnologiilor asupra omului și valorilor umaniste inclusiv cele creștine.*

Convergenței sistemelor și creșterii economice zero **elaborate în anii 70 ai secolului trecut.** *Termenul* **„***convergență***"** însuși provine de la cuvântul latin „apropiere". Teoria convergenței sugerează că, în condiții moderne, cele două sisteme sociale antagoniste ale capitalismului și socialismului sunt în proces de convergență, fiind sintetizate într-un fel de „societate mixtă". Combină caracteristicile pozitive ale fiecăruia dintre sisteme. Dispozițiile inițiale ale teoriei convergenței au fost împrumutate din domeniul științei biologice, ceea ce dovedește că în procesul interacțiunii evolutive, trăsături anatomice similare încep să posede grupuri de organisme vii care sunt departe unul de celălalt la origine, dar obligate să trăiască împreună în același mediu.

Părinții teoriei convergenței sunt considerați P. Sorokin, J. Golbraith, U. Ros-tou (SUA), J. Fourastier și F. Perru (Franța), K. Tinbergen (Olanda), X. Shelsky și O. Flechtheim (Germania). Aceștia și alți oameni de știință din era confruntării economice acute între capitalism și socialism au dovedit că sistemul capitalist este ireversibil din punct de vedere istoric și poate continua să existe prin transformări și reforme care sunt împrumutate din metode socialiste în managementul științific al economiei și societății, în planificarea statului a tuturor domeniilor de activitate.

Teoria convergenței combină o gamă largă de idei din domeniile sociologiei, economiei și politicii. Se bazează pe aspirații reformiste și social-democrate, care vizează îmbunătățirea proceselor de monopol de stat și încercări de asimilare sub formă de reforme exprimate de o economie de piață, pluralismul politic și liberalizarea sistemului social.

Pornind de la principii corecte în plan teoretic, "convergența sistemelor" ar fi putut să devină benefică într-o lume onestă, animată de principii umaniste, de coexistență nonbeligerantă, prezumând un anume echilibru între două entități, care au conviețuit bipolar, anterior anului 1989, însă presupunând asumarea și implementarea unei susținute politici de coeziune și ajustare reciprocă.

Aceasta, cu cât, în condițiile unei euforii nedisimulate, după căderea Zidului Berlinului, și în ciuda unui pesimism politic sau a unor gândiri nostalgice, atât Estul cât și stânga europeană își doreau din plin o infuzie ideologică regeneratoare. În realitate, procesul s-a finalizat printr-o pervertire a celor două entități, producând o confuzie a valorilor originare, o rupere a echilibrului dintre proiectul inițial și cel final, ce a transformat convergența în emergență, echilibrul în subordonare. În acest mod, "convergența sistemelor" a devenit un canal de contaminare reciprocă, cu viruși periculoși, dând naștere unei maladii pandemice, căruia cu greu îi putem afla antidotul.

Avem în vedere abandonarea culturii umaniste în favoarea unei pseudo culturi tehnocrate sau chiar a unor forme de sub-cultură din ce în ce mai extinse, generalizarea consumismului și ignorarea sau chiar repudierea valorilor spirituale. Omul nu mai este o persoană, ci un individ subordonat statului, care îi oferă câteodată pâine și circul politic și social de care are trebuință. Mai observăm: dominația marilor monopoluri economice și accentuarea decalajelor dintre bogați și săraci, scăderea alarmantă a calității vieții și afectarea gravă a mediului natural, abandonarea identității naționale exprimată în istoria națională, credință și cultură, fenomenul migrației populației în căutarea unui loc de muncă mai bun sub aspectul veniturilor care pot fi realizate, descompunerea familiilor tradiționale și desconsiderarea tradițiilor și valorilor familiei creștine, apariția unor forme de infracționalitate transfrontalieră foarte periculoase și greu de stopat, cum ar fi corupția, spălarea de bani, traficul de persoane și de droguri, diferite forme de violență. Enumerarea ar putea continua. În esență, asistăm pe de o parte la distrugerea valorilor umaniste tradiționale și a identității naționale, iar pe de altă parte la o uniformizare abstractă bazată pe dominația celor care dețin puterea și controlul asupra lumii. Totul devine aparență, demagogie și non-sens.

Se poate spune că în România capitalismul a preluat tot ce era mai rău în socialism, devenind un "capitalism de cumetrie", iar prin metisajul reciproc a rezultat un "mixtum compositum" încât românii nu s-au mai bucurat de o societate postindustrială, așa cum li s-a promis, ci de o distrugere programată a economiei și industriei, în condițiile unui capitalism sălbatic, nemilos, nociv în cel mai adevărat sens al cuvântului.

Teoria convergenței sistemelor, mai ales în privința modelelor de guvernare bazate pe dominare și uniformizare spirituală, culturală și pe promovarea umanismului abstract care nu are în centrul său omul ca persoană liberă, își găsește astăzi materializarea în organizația supranațională și suprastatală, Uniunea Europeană.

În sfera religiei, ecumenismul este o expresie a încercării de aplicare a acestei teorii. Mișcarea ecumenică poate fi considerată ca având un rol pozitiv numai în ceea ce privește dialogul între confesiunile și bisericile creștine, ca o posibilitate pentru dreapta credință ortodoxă de a-și face cunoscute învățăturile și valorile, de a le susține. Ecumenismul nu poate fi acceptat ca încercare a bisericii catolice de a subordona pe credincioșii ortodocși primatului unui singur episcop, Papa, episcopul Romei și nici ca o renunțare sau modificarea a tradițiilor și învățăturii de credință

ortodoxe. Părintele profesor academician dr. Dumitru Stăniloae sublinia foarte bine aceste aspecte: *„Trebuie să ne preocupăm în primul rând de întărirea dreptei noastre credințe și a viețuirii conform cu ea. Prin participarea noastră la mișcarea ecumenică trebuie să urmărim în primul rând a face cunoscută dreapta noastră credință în moduri accesibile înțelegerii celor ce aparțin altor formațiuni creștine. Mi se pare că mișcarea ecumenică a sporit birocrația și interesele de tot felul ale funcționarilor ei. Nu este o forță reală a credinței și unității în ea... Dar nu știu dacă relativismul care o stăpânește nu se întinde ca o slăbire a credinței în toată lumea creștină*”.

Creșterea economică zero. În epoca anilor 70 – 80, ”Teoria ZEG” (Zero Economic Growth) era definită ca fiind o teorie filozofico-economică de esență neomalthusianistă limitativă, potrivit căreia populația globului, cererea de produse alimentare și poluarea ar înregistra creșteri într-un mod progresiv, amenințător, în timp ce resursele globului s-ar afla în cantități limitate, lumea îndreptându-se astfel rapid spre autodistrugere, colaps total. Această teorie a fost susținută de Clubul de la Roma, creat în 1968, la inițiativa economistului italian dr. Aurelio Peccei, care a reunit în jurul său 70 futurologi, din 25 țări, pentru a studia soluții de rezolvare a unei crize care se vedea la orizont încă de pe atunci.

Clubul de la Roma a cerut profesorului american Jay Forrester să modeleze matematic tendințele creșterii economice la scară mondială, pentru șapte decenii viitoare. Așa s-a născut primul raport al Clubului de la Roma, document de studiu coordonat de Donella și Dennis Meadows, Jorgen Randers și W. Behrens de la Massachussets Institut of Technology. Acestor specialiști li se solicita “să examineze complexul de probleme care îngrijorează pe oamenii de pretutindeni; sărăcia în mijlocul belșugului, degradarea mediului înconjurător, pierderea încrederii în instituții, extinderea necontrolată a robotizării, nesiguranța ocupării unui loc de muncă, înstrăinarea tineretului, înlăturarea valorilor tradiționale, inflația și alte crize monetare și economice”.

Apelând la o metodologie stabilită de acest colectiv, s-a analizat cu ajutorul calculatoarelor electronice un model prin care era prezentată evoluția următorilor indicatori: populația, producția industrială, producția agricolă, poluarea resurselor naturale, în perioada 1950 – 2030. La bază erau ideile emise de Jay Forrester în cartea sa “Dinamica industrială”, în care se atrăgea atenția asupra faptului că populația a crescut de la 1,6 miliarde în 1900 la 3,5 miliarde în 1970, dar că aceasta se va dubla exponențial, într-un număr mai mic de ani, ceea ce va afecta întregul sistem mondial, în timp ce creșterea acumulării de capital industrial va cunoaște limite. Încă din acei ani, Sicco Mansholt declara: “am făcut un calcul foarte simplu: dacă am vrea ca întreaga populație a globului să se bucure de un nivel de viață comparabil cu acela pe care-l avem în Occident, dat fiind venitul mondial global, știți la ce cifră ar trebui să se reducă ea? La *un miliard* de indivizi”.

Aceleași calcule arătau faptul că o creștere exponențială a populației și a dezvoltării industriale ar reduce dramatic *resursele naturale* și, împreună cu *sporirea poluării*, vor determină diminuarea curbei creșterii producției agricole și industriale. Rezultatul nu poate fi decât dezastrul, cu cât ne apropiem mai mult de limitele materiale ale planetei, care vor fi atinse în secolul XXI. În concluzie, autorii au propus conceptul “familia de înlocuire”, cu cel mult doi copii.

Același model matematic i-a condus pe liderii chinezi la concluzii similare, reducând numărul de copii pe care îi putea avea o familie, dar dezvoltând o economie în ritmuri fenomenale, apelând și ei la principiul ”convergenței sistemelor”, un experiment reușit, se pare, dar cu repercusiuni nocive asupra rezervelor de energie, poluării și echilibrului economic al planetei.

Atitudinea fiecăruia față de *limitele creșterii* este o chestiune de cultură, liber arbitru, de rațiune dar mai ales de situarea în dreapta credință ortodoxă. Nu există nici o forță sau lege a naturii care să împingă umanitatea spre comerț liber, exploatarea irațională a mediului înconjurător, epuizarea resurselor și, în final, spre un război al tuturor împotriva tuturor (Hobbes) pentru controlul ultimelor rămășițe.

Poate ar trebui să citim încă o dată mesajul original al acestui model teoretic sumbru dar realist: „În ultima sută de ani viața pe pământ a fost dominată de creștere. Creșterea populației, a producției, a venitului, a capitalului, a gunoiului și a poluării. Aceasta creștere se va opri, dar întrebarea e prin ce mijloace? Voluntar, prin grija guvernelor si bunăvoința oamenilor, sau printr-un proces natural ceea ce înseamnă colaps, declin și in final dezastru?”

La această concluzie este necesar un amendament foarte important. Creșterea populației planetei nu este și nu va fi o cauză de declin pentru omenire. Dimpotrivă, înmulțirea oamenilor este o poruncă a lui Dumnezeu. „Şi Dumnezeu i-a binecuvântat, zicând: Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți; și stăpâniți peste peștii mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate vietățile ce se mișcă pe pământ și peste tot pământul!” (Facerea 1,28). Fiecare om conceput și născut este creat de Dumnezeu cu suflet nemuritor și chemat la un destin măreț, să înmulțească talanții și darurile pe care le-a primit de la Dumnezeu, după poruncile acestuia, să contribuie la transfigurarea și spiritualizarea naturii, a întregii creații. Într-un sens mai larg, nu creșterea în sine și progresul industrial, științific, economic, social și cultural, nu creșterea existențială este rea, pentru că însuși Dumnezeu poruncește oamenilor să înmulțească darurile pe care le primesc, ci modalitățile și mai ales scopul progresului orientat spre distanțarea de Dumnezeu, de oameni și de natură, pe acumulare și

consum material și folosirea denaturată a puterilor sufletești.

Discutăm despre schimbarea fundamentală a felului nostru de viață. Dar asta nu se poate întâmpla fără dreapta credință ortodoxă și schimbarea modelelor economice și de guvernare. Scopul dezvoltării economice și sociale ar trebui să fie nu creșterea și acumularea nelimitate, ci păstrarea armoniei, a echilibrului lumii creată de Dumnezeu pentru om, realizarea omului ca persoană liberă, spirituală, creată după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, împlinirea marilor valori ale virtuților ortodoxe și ale înțelepciunii, dintre care în primul plan ar trebui să fie smerenia și credința guvernanților față de Dumnezeu, iubirea milostivă, fraternitatea și solidaritatea, discernământul și dreapta socoteală, spiritul de dreptate individuală și socială în gospodărirea resurselor încredințate omului de către Dumnezeu. Problema este ca nimeni nu dorește cumpătare și austeritate, nimeni nu dorește „să se întoarcă și să fie viu", cum a cerut Mântuitorul.

Oamenii se revoltă și ajung în stradă pentru că vor sa consume mai mult, nu mai puțin. „Dacă ar fi puși să aleagă între un set nou de tacâmuri și supraviețuirea umanității, am o presimțire că marea majoritate ar alege setul de tacâmuri" (George Monibot – *The Bottom of the Barrel*, publicat în „The Guardian", Decembrie 2003).

Cei care au scris „Limitele" au pus, poate pentru prima oară, problema testamentului mondial pe care-l lăsăm urmașilor. Astăzi nu mai putem să vorbim despre ce lăsam și pentru cine anume. Legea creșterii, a acumulării și a consumului în proporții nelimitate creată de om va duce omenirea la dezastru. Dar voia și legea lui Dumnezeu este alta, omul și lumea prin lucrarea harului sfânt trebuie să crească spiritual, să se transfigureze pe sine și întreaga creație. Pronia divină este nădejdea noastră. Dar omul a fost înzestrat cu libertate și prin urmare va trebui să alegă cât mai repede între dezastrul inevitabil pentru om și omenire al legii creșterii, acumulării și consumului iraționale și nelimitate sau să primească mâna salvatoare a lui Dumnezeu, să se întoarcă la scopul pentru care omul și existența au fost create, împlinirea voii și poruncilor lui Dumnezeu.

Ideologia și practica globalizării. Ce înseamnă procesul de globalizare contemporan și cât de folositoare sau dăunătoare este pentru România și pentru români participarea la acest proces cu scop integrator al cărui principal exponent în Europa îl reprezintă Uniunea Europeană? Sunt întrebări de actualitate și la care se poate răspunde cu realități istorice și contemporane. Istoria arată că realități sociale și statale precum globalizarea și integrarea au existat din momentul organizării statale a societății. Toate imperiile lumii din antichitate și până în prezent sunt expresia impunerii dominației unui stat puternic asupra altor state sau forme de organizare socială și integrarea acestora în ordinea politică, juridică, economică sau culturală și religioasă a statului care își constituie astfel imperiul. *Imperiile lumii, câte au existat în istorie, sunt forme de globalizare și integrare.*

Ideile și teoriile politice contemporane materializate în acțiuni politice cu scopul realizării universalismului social și statal, ca esență, nu diferă de universalismul imperiilor de altă dată. Există totuși o deosebire fundamentală: imperiile lumii care au existat în epocile istorice trecute au fost create, fără excepție, prin acte de cucerire armată, prin forță. Globalizarea și integrarea socială și statală contemporană sunt realități sociale mult mai subtile, construite pe principiile democrației, ale statului de drept în vederea realizării unui scop nobil declarat, progresul social și economic, colaborare, întrajutorare, afirmarea și garantarea drepturilor omului.

Există și forme de globalizare spirituală, religioasă, prezente în postmodernismul contemporan Cel mai bun exemplu este universalismul impus de catolicism. Principiul proclamat este al constrângerii creștinilor să vină sub autoritatea Papei. De multe ori în istorie, catolicismul s-a impus popoarelor cu forța, nu prin convingere, ceea ce a avut urmări tragice pentru mulți. Această formă de globalizare spirituală este contrară și străină față de dreapta credință ortodoxă.

Globalizarea contemporană nu se mai bazează pe forța armată (cel puțin nu direct), ci pe adeziunea liberă a statelor și societăților la un sistem instituțional, politic și juridic suprastatal. Imperiile de altădată realizau integrarea statelor cucerite în ordinea politică, economică, juridică a statului cuceritor. Statutul social și politic al celor integrați în imperiu era întotdeauna inferior față statul și societatea statului cuceritor. Spre deosebire, formele contemporane de globalizare și integrare nu se raportează, cel puțin declarativ și procedural, la ordinea politică și socială a unui stat dominant, ci la structuri organizaționale cu caracter politic și juridic suprastatale, fără ca acestea să aibă o bază socială proprie, așa cum au statele.

Metodele și procedeele de integrare statală și socială contemporane, specifice societății postmoderne sunt diferite față de trecut și, așa cum spuneam, mult mai subtile, toate fiind însă forme de dominație a celor puternici sub aspect economic, militar și politic asupra celor integrați. Ca exemple, ne referim la integrarea economică, socială dar și politică realizată de marile companii și trusturi economice, la monopolizarea producției și comerțului, la integrarea informatică, la accentul pus în programele de dezvoltare pe consumism, pe a avea și nu pe a fi, utilitarismul și pragmatismul moral cu excluderea valorilor creștinismului și în special al dreptei credințe ortodoxe, credința exclusivă în puterea capitalului și a tehnologiilor, construirea unui umanism raționalizat și

impersonal, desfiinţarea particularităţilor naţionale, culturale, religioase a celor care aderă liber la globalizare şi exemplele ar putea continua.

Cu toate aceste deosebiri, afirmăm că imperiile istorice ale lumii, la fel ca şi formele moderne de globalizare şi integrare au aceiaşi esenţă şi scop existenţial: dominaţia celor puternici politic, economic şi social asupra statelor şi societăţilor integrate. Uniunea Europeană, organizaţie suprastatală, are toate caracteristicile pe care succint le-am enumerat. Este evident că statele membre nu sunt egale politic, economic şi social. Statele, forţele politice şi economice puternice din cadrul acestei organizaţii sunt dominatoare, creează ordinea politică, economică şi juridică pe care o impun celorlalte state sub aparenţa egalităţii interstatale, a colaborării şi ajutorării.

Ordinea politică, economică şi juridică a Uniunii Europene nu este creată de această organizaţie, aşa cum aparent, declarativ şi teoretic apare, ci de statele, forţele politice şi economice care domină. Pragmatismul politic şi social este clar. Prin această aparentă egalitate şi ajutor oferit, statele care domină această organizaţie au un acces facil la forţă de lucru ieftină, la resursele naturale ale statelor dominate şi, mai ales, controlează întreaga activitate statală, economică şi socială a celor dominaţi. Atributele de suveranitate naţionale ale statelor dominate sunt restrânse, iar trăsăturile proprii existenţiale ale acestora: economice, statale, politice, culturale, de credinţă sunt afectate de ordinea statală abstractă creată şi impusă de cei care domină Uniunea Europeană. Uniunea Europeană nu este o organizaţie de binefacere, ci un instrument instituţional suprastatal de dominaţie.

Globalizarea este un sistem sau un fenomen complex, uneori ambivalent, chiar contradictoriu, care a fost privit şi analizat în mod diferit de către cei care şi-au asumat acest risc sau această răspundere. Dincolo de aceste analize, globalizarea rămâne un fapt real, viu, cu care trebuie să ne confruntăm, independent de voinţa sau opţiunea noastră. Se consideră că cel mai mare pericol pe care-l poate implica globalizarea este dezumanizarea unora dintre cei pe care valul ei îi înghite pur şi simplu. Cucerită de piaţă, dopată de televiziune, sport sau internet, lumea globalizată postmodernă, pe fondul unei crize generale a sensurilor vieţii, un dezastru cultural şi educaţional global, simptom îngrijorător, dar sigur, al barbarizării societăţii viitorului.

Cultura tradiţională a societăţilor dispare sau se preface în spectacol şi marfă. Cultura umanistă e eliminată tot mai mult de tehno-ştiinţa invadatoare şi transformată într-o pseudo-ştiinţă. Omul mondial sau globalizat, omul centrat doar economic, riscă să devină omul atomizat care trăieşte numai pentru producţie şi consum, golit de cultură, credinţă, politică, sens, conştiinţă, religie şi orice transcendenţă. Globalizarea în toate variantele caracterizează societatea aflată în epoca postmodernismului. Este oare, acesta ultimul stadiu în evoluţia umanităţii?

Ce reprezintă Uniunea Europeană ca organizaţie suprastatală pentru România şi pentru români? *Mulţi români uită că aderarea în 2007 la Uniunea Europeană nu e acelaşi lucru cu integrarea în Uniune. A adera la un organism, de orice fel, nu presupune în chip obligatoriu să te şi integrezi în acel organism.* Totuşi, cu toate aspectele defavorabile României aderarea la Uniunea Europeană s-a realizat. *Statul român a renunţat la atribute importante ale suveranităţii sale. Cele mai importante considerăm că sunt independenţa politică, economică şi legislativă.* Legislaţia Uniunii Europene este obligatorie pentru România, iar actele normative cele mai importante pe care urmează să le adopte Parlamentul trebuie avizate în prealabil de instituţiile Uniunii Europene. Integrarea s-a realizat şi prin aceea că valori ale culturii şi civilizaţiei noastre au fost abandonate, iar în locul lor au apărut standarde sociale europene străine vieţii noastre româneşti.

Economia şi agricultura românească, atâta cât a mai rămas, sunt dominate de trusturile multinaţionale care controlează şi Uniunea Europeană. Dreapta credinţă ortodoxă a poporului român, valorile acesteia sunt blamate de Uniunea Europeană şi se încearcă integrarea societăţii româneşti – în parte s-a reuşit printr-un umanism raţionalizat şi protestant sau ateu, care desconsideră omul ca persoană şi bineînţeles dreapta credinţă ortodoxă de origine apostolică a poporului român. Mulţi aşa zişi politicieni ai momentului, care exercită guvernarea, se declară atei, se comportă ca necredincioşii şi prigonesc Biserica Ortodoxă şi cultul ortodox prin interdicţii şi restricţii neconstituţionale şi care sunt totodată sacrilegii, acte de lezare gravă a demnităţii poporului român, ortodox în majoritate covârşitoare.

Integrarea nu s-a realizat şi nu se va realiza în privinţa statutului nostru în Uniunea Europeană. În realitate, nu suntem şi nu vom fi consideraţi egali cu marile puteri europene. Suntem şi vom fi o ţară de mâna a doua, furnizoare de forţă de muncă ieftină, de materii prime importante, dar şi de terenuri agricole ieftine care se pot dobândi uşor de străini. Discrepanţele sociale şi economice sunt şi vor rămâne importante. România este şi va rămâne una dintre cele mai sărace ţări ale Uniunii Europene, care aşteaptă şi va aştepta şi de acum înainte mila stăpânilor de la Bruxelles. Nivelul de trai, garantarea unei vieţi demne, a sănătăţii în România nu va fi niciodată la nivelul ţărilor din Uniunea Europeană. De fapt, forţele politice şi economice care controlează Uniunea Europeană nu doresc integrarea României şi sub aceste aspecte aşa cum declarativ se susţine.

Ce este mai grav? Politicienii şi populaţia din ţările europene îi desconsideră şi îi marginalizează pe români. În nici un caz românii nu sunt consideraţi egali cu cetăţenii acestor ţări, ci cel mult toleraţi şi trataţi ca atare. Este adevărat că această realitate are

drept cauză și conduita unora dintre românii aflați în alte țări ale Uniunii Europene, stilului de viață mult sub standardele civilizației occidentale și, ce este mai grav, o rată crescută a infracționalității cauzată de români. Conform celui mai recent Euro barometru pentru România, publicat la începutul lunii martie anul trecut, libera circulație a cetățenilor, bunurilor și serviciilor în interiorul Uniunii Europene este considerată de o parte însemnată a românilor ca fiind cea mai mare realizare a Uniunii. Viitorul Uniunii Europene este privit optimist de două treimi din populație, cu mult peste media europeană. De asemenea, peste 50% dintre români consideră că Uniunea Europeană se îndreaptă într-o direcție bună, cu 20 de procente peste media europeană!!! Optimismul românilor privind relația cu Uniunea Europeană, în măsura în care datele statistice reflectă realitatea, nu este justificat la o analiză mai atentă a situației din România.

Ajutorul financiar și material al Uniunii Europene față de România este nesemnificativ, aproape o iluzie în raport cu taxele și contribuțiile financiare anuale ale României la bugetul Uniunii Europene. Astfel contribuția financiară anuală a României este de aproape șase ori mai mare decât fondurile alocate de Uniunea Europeană pentru România. La aceasta se adaugă birocrația împovărătoare impusă de legislația europeană pentru accesarea fondurilor europene. Domeniile prioritare în care ar trebui să crească investițiile din bugetul Uniunii Europene alocat României sunt considerate de către români a fi ocuparea forței de muncă, educația, cultura și mass-media, agricultura și dezvoltarea rurală. Este de neînțeles de ce sănătatea, infrastructura, schimbările climatice sau protecția mediului și justiția nu se află printre priorități, așa cum stau lucrurile la nivelul Uniunii Europene.

În cei 14 ani care au trecut de la aderare, situația socială și economică a României s-a înrăutățit. Sărăcia în care se zbate majoritatea populației s-a accentuat. *Venitul mediu anual pe locuitor nu depășește 400 de euro în România*. Discrepanțele sociale s-au accentuat în mod îngrijorător. Nu există o creștere economică reală și prin urmare locurile de muncă sunt puține, iar șomajul este relativ ridicat. Migrația unui mare număr de români în țările Uniunii Europene, aproximativ 5 milioane, a avut consecințe dezastruoase pentru multe din familiile rămase în țară și în special pentru copii. Învățământul românesc suferă grav datorită așa ziselor reforme repetate și aplicarea unor standarde europene străine tradițiilor și valorilor naționale. Statisticile arată că în România sunt cei mai mulți analfabeți intelectuali din țările Uniunii Europene, adică persoane care știu să citească și să scrie, dar nu înțeleg sensul și semnificația cuvintelor.

Sistemul de sănătate este dezastruos, aflat într-o continuă involuție din cauza lipsei de interes a guvernanților, nealocarea fondurilor necesare inclusiv din partea Uniunii Europene și a măsurilor politice și legislative greșite și dăunătoare aplicate. Medicii români și personalul sanitar bine pregătiți profesional sunt nevoiți să emigreze în țările Uniunii Europene, unde în general pot lucra și sunt recunoscuți la adevărata lor valoare profesională. De altfel, speranța de viață în România este cea ai mică dintre țările Uniunii Europene.

Justiția este bulversată de multiplele așa zise reforme, dar și de legislația proastă, adecvată legislației europene pe care trebuie să o aplice. Mecanismul de Control și Verificare (MCV) impus României pentru justiție și afaceri interne, un adevărat sistem instituțional de dominare și încălcare a independenței puterii judecătorești, nu a avut urmări benefice pentru justiția din România, dimpotrivă, nu a dus la garantarea independenței judecătorilor, ci la instituirea unui sistem de control administrativ excesiv al activității acestora, însoțit de reguli împovărătoare privind răspunderea disciplinară a magistraților.

Postmodernismul juridic poate fi caracterizat prin formalism și pozitivism, dar și prin dominația sistemelor și organizațiilor supra-naționale și a dreptului supra-național asupra ordinii juridice interne. Această realitate duce la îngrădirea drastică a suveranității naționale, a supremației Constituției și a întregii ordini juridice interne. Curtea de Justiție a Uniunii Europene a arătat fără echivoc în câteva decizii recente că ordinea juridică a Uniunii Europene este superioară și se aplică prioritar față de ordinea juridică internă, inclusiv față de Constituție.

Legislația Uniunii Europene este obligatorie pentru România, fapt care nu s-a întâmplat în istoria noastră. Legislația imperiilor care au dominat țările române nu s-a impus niciodată pe teritoriul lor. Actele normative mai importante care trebuie adoptate de Parlament trebuie acum să fie mai întâi avizate de către organismele Uniunii Europene. Independența politică a României este îngrădită deoarece politica internă și externă a României se realizează în raport cu deciziile politice ale acestei organizații suprastatale. Iată câteva momente istorice ale libertății noastre. Prin Constituția din 1864 domnitorul Ioan Cuza cucerea libertatea legislativă a României față de imperiile vecine. În 1877 România devenea stat independent și suveran din punct de vedere politic, iar în 1918 stat unitar național și liber.

Ceea ce nu au reușit dea lungul istoriei milenare a poporului să facă imperiile și puterile Europei din acele vremuri, nici cu forța armelor și nici cu forța politică, adică să desființeze dreapta credință ortodoxă și libertatea poporului român, s-a reușit acum, nu prin forță, ci prin actul liber asumat de adeziune a statului Român la Uniunea Europeană, act care a îngrădit până la desființare suveranitatea națională, libertatea politică și legislativă.

(continuare în numărul viitor)

Istoria primului cor bisericesc din Pitești

dr. Octavian DĂRMĂNESCU

(urmare din numărul trecut)

În noiembrie 1926 corul, descris accidental de către paroh ca fiind „destul de apreciat", nu mai există[90]. Totuși, din ianuarie 1927, tot sub conducerea aceluiași Constantin Albu, corul își reia activitatea, numai că în format mixt (prima dată în istoria acestui cor[91]) și cu totul nou, 40 de membri, cel mai mare de până acum, plătit cu mult mai bine (singura soluție pentru calitate, concluzia epitropiei dintr-o cerere adresată primăriei). De fapt, corul se transformase într-unul particular, „Freamătul Argeșului", condus de însuși Constantin Albu[92]. Iată membrii de gen feminin. Sopran: Ana Dionisescu, Atena Rusu, Iosefina Ionescu, Marioara Bubăreanu, Elisabeta Iliescu, Virginia Crețulescu. Altiste: Stana Popescu, Vetuța Zaharescu, Bibi Rădulescu, Lucia Iliescu, Ecaterina Badea, Viorica Dolga, Elvira Eremia. Chiar și membrii de gen masculin sunt schimbați. Soprani: Mihăilă Constantin, Paul Cristescu, Venesiu Florescu, Valeriu Pilea. Altiști: Marin Ionescu, Ion Haret, Petre Iliescu, Paraschiv Stănescu, D. Brișculescu, C. Michescu. Tenori I: Gh. Receanu, Corneliu Ionescu, N. Voiculescu, Paul Repezeanu, Corneliu Brânzeu, Vasile Vâlsănescu, N. Ionescu. Bas: Anton Ionescu, N. Taciopol, C. Steriade, Andrei Cristescu, Romulus Filipescu, N. Doxache, Anton Cristescu, N. Proistosescu, G. Mihăilă[93]. Plătesc primăria și epitropia, prefectura retrăgându-și mica subvenție[94].

„Freamătul Argeșului", corul profesorului Constantin Albu, este salutat în presa locală. De exemplu, *Cronica*: „Aflăm cu plăcere că în orașul nostru a luat ființă o societate corală sub conducerea neobositului maestru, profesorul C.Albu"[95]. Sau, la finele lui 1927, *Tribuna comerțului*: „Oricine se duce duminica la biserica „Sf. Gheorghe", unde cântă un cor excelent sub conducerea domnului profesor Albu, se simte și înălțat sufletește, și adânc impresionat"[96].

Parohul descrie corul la finele aceluiași an într-o cerere de sponsorizare către primărie: „ De 6 ani ne silim să avem la biserica Sf. Gheorghe, catedrala acestui oraș, un cor vocal care să ajute la înfrumusețarea serviciului divin, la mărirea fastului sărbătorilor naționale și să stimuleze prin el cultivarea muzicei în orașul nostru. Am ajuns, în fine, în acest an, să putem înjgheba un cor destul de bun care să rivalizeze cu corurile bune din orașele mari. Aceasta datorită nu atât remunerației ce primește acest cor, cât, mai ales, desinteresării pe care au arătat-o câteva elemente iubitoare de muzică, precum, în mare parte, și sacrificiilor noastre pe care le-am pus la dispoziție, sală și toate cele necesare pregătirilor și repetițiilor care se fac de două ori pe fiecare săptămână"[97]. Cu tot succesul de la „Sf. Gheorghe", dirijorul C. Albu pleacă în 1928 la „Sf. Vineri". Va reveni la „Sf. Gheorghe" între 1944 și 1957.

În 1929 dirijor este Anghel Constantinescu, funcționar C.F.R., fost dirijor la Mavrodolu (din 1921), corul este tot mixt, dar complet schimbat – tot liceeni dacă luăm în calcul remunerația[98]. Considerăm, în pofida reflexului dobândit, că elementul tânăr, propus spre maturizarea artistică, este un avantaj local pe termen lung mai mare decât siguranța pasageră a unui cor profesionist, mai bine plătit. Acest element înnoitor va sta la baza deciziilor majore, asumate, inclusiv în preajma apariției prezentei monografii. În 1930 corul are 10 soprane (Cleo Teișanu, Elena Georgescu, Ana Nicolescu, Alexandrina Bărbulescu, Iosefina Ionescu, Elena Ionescu, Antoaneta Nicolescu, Marioara Marinescu, Florica Dumitrescu, Ecaterina Constantinescu), 5 altiste (Constanța Martinovici, Bombonica Ionescu, Marieta Georgescu, Paula Neacșu, Lenuța Marinescu), 8 tenori (Ion și Gheorghe Dumitrescu, Gh. Glazer, Gh. Mihăescu, C. Apostolescu, Teodor Neacșu, Pandele Tecșor, Ion Costelian, 6 baritoni (Alexandru Arsenescu, Mihail Lăzărescu, Ion Broșteanu, Petre Nanu, Ion Constantinescu, Dan Negoescu), 5 bași (Marin Ionescu, Ion Georgescu, Gh. Nicolescu, Ștefan Rădulescu, Anghel Constantinescu)[99]. Parohul, la finele acestui an, într-o cerere de sponsorizare, caracterizează corul: „Ar fi păcat, după ce s-a ajuns și în orașul Pitești a se avea un cor vocal bun, să nu se poată susține"[100].

În 1930, de Bobotează, Corul de la „Sf. Gheorghe" e rugat de Primărie să cânte la procesiunea pe care în acel an episcopul Nichita Duma a condus-o de la biserica „Sf. Vineri", pe strada Viilor, la podul de peste Argeș[101]. Corul

Corul bisericii domnești din Pitești în 1929. Dirijor, Anghel Constantinescu (marcat cu X). Sursa: site-ul bisericii domnești din Pitești

de la „Sf. Gheorghe” este deja, încă din 1929, o extensie vocală a Ateneului Popular „Gh. Ionescu-Gion” al Tatianei Bobancu, care mulțumește epitropiei și dirijorului pentru colaborare. De altfel, beneficiul este al amândurora, deoarece corul de la catedrala „Sf. Gheorghe” se face și mai cunoscut publicului, cântând la diferite festivități ale Ateneului. De exemplu, în anul școlar 1929-1930: ziua numelui patronului și sfințirea drapelului (23 aprilie) „Ziua mamei” (șezătoare în sala Teatrului, Pitești, 31 mai, și în Budeasa, 1 iunie), colinde (22 decembrie, în sala Teatrului)[102]. În 1931 Tatiana Bobancu mulțumește din nou parohului că i-a facilitat mereu prezența corului de la „Sf. Gheorghe” la activitățile instituției. În acel an, în ziua de 13 decembrie, corul cânta la „Sf. Ioan”[103].

Venit în 1929, Anghel Constantinescu dirijează până în 1933[104], când vine Ioan Mușetescu[105], schimbare datorată, foarte probabil, subvenției drastic ajustate – în 1935[106]. În ajunul Crăciunului din 1934 corul colindă casele câtorva enoriași ai parohiei „Sf. Gheorghe”, la invitația scrisă a acelora[107]. La procesiunea de Bobotează din 1935, cu mergere la râu, tot corul de la „Sfântul Gheorghe” este prezent[108]. Corul cântă la Liceul Brătianu în 3 februarie 1935 la o conferință a Societății „Frăția”, după conferința lui Nichifor Crainic adus aici de parohul Marin Preoțescu, senator[109]. O gustare pentru cor, din partea epitropiei, în Duminica Tomei, 1935[110]. Tot acum, corul cântă, la rugămintea Prefecturii, la slujbele din 6 iunie (Ziua Eroilor) și 8 iunie (Ziua Restaurației)[111]. De Boboteaza lui 1936 corul de la „Sf. Gheorghe” este din nou prezent la procesiunea de la biserica „Maica Domnului”[112]. În 1936, de „Ziua Tineretului”, 8 iunie, corul dă răspunsurile la Te Deum-ul oficiat de parohul Preoțescu în grădina publică[113]. Un concert religios în sala Teatrului comunal dat numai de corul de la „Sf. Gheorghe”[114]. În 1936, pe 1 noiembrie, corul ia parte la șezătoarea cultural-religioasă a Ateneului Popular „Ionescu-Gion”, alături de clerul din Pitești[115]. După câteva zile dirijorul Ioan Mușetescu moare[116]. Noul dirijor este Paraschiv Stănescu[117], fost corist. Prima apariție publică a corului cu noul dirijor este de procesiunea Bobotezei care în 1937 s-a oficiat pornind de la biserica Maica Domnului[118].

Și în 1938, corul de la „Sfântul Gheorghe”, potrivit caracterizării parohului de aici, este singura grupare corală din oraș[119] – cu toate că între 1936-1938 Ateneul doamnei Bobancu neglijase, oarecum, corul, invitând mai mult pe cel al lui Nicoale Brânzeu[120]. Corul este plătit de epitropie, de primărie și de prefectura județului Argeș. Iată-l: Mariuța Dogaru, Lucica Cimpoca, Ana Corody, Lucica Mușetescu, Maria Popescu, Viorica Dolga, Bombonica Ionescu, Marga Mateiaș, Vasile Iliescu, Traian Mușetescu, Mihail Cernea, Ene Popescu Nicolae, Alexandru Stănescu, Mircea Mavrodin, Ion Costelian, Nicolae Mușetescu, Teodor Stănescu, Cristescu Marin și dirijorul nou, Paraschiv Stănescu[121]. Mircea Mavrodin, „cel mai bun element din corul Catedralei” în accepțiunea parohului, este chiar ajutat financiar de către epitropie pentru susținerea stagiului militar[122]. În 1938, 30 octombrie, corul cântă la punerea temeliei Corpului Ofițerilor, Divizia a III-a[123]. În 1939, de Bobotează, corul participă la procesiunea publică[124]. Pe 8 noiembrie cântă la Sf. Vineri, unde se oficiază un Te-Deum pentru Voievodul Mihai[125]. În acest an dirijor este Nicolae I. Mușatescu, foarte probabil fiul fostului dirijor decedat în 1936[126].

Tot în 1939 corul are o sală de repetiții în strada Brătianu de a cărui încălzire și curățenie se ocupă dascălul I, Ion Iliescu, rezident pe aceeași stradă, la nr. 17[127]. Corul este cerut pentru a cânta la procesiunea de Bobotează, ținută în 1940 la biserica „Sf. Vineri”[128]. Corul ia o pauză între lunile iunie-septembrie 1941[129], probabil din lipsa fondurilor. Primăria, care anual sprijină corul catedralei, se sesizează de lipsa corului la sărbătorile din 1, 4, 6 ianuarie 1942, rezervându-și dreptul de a controla pe viitor activitatea corului[130]. Parohul Marin Preoțescu impune dirijorului reorganizarea corului care, de exemplu, în ultimele

Corul bisericii domnești într-o ipostază din anii 1933-1936. Fotografie din arhiva doamnei profesoare Magdalena Ioan, distinsă dirijoare, la rându-i, al cărei tată, dl. Albulescu, a fost corist la „Sf. Gheorghe” până în anii optzeci ai secolului trecut

duminici din ianuarie 1942, era format numai din 10-12 coriști : 1. Două repetiții săptămânale 2. Un număr constant de 24 de coriști 3. Prezența se va face de către slujitorii bisericii 4. Absența nemotivată a doi coriști simultan determină prestația în acea zi a corului și, prin urmare, ridicarea retribuției din ziua aceea[131].

În noiembrie 1942 corul este preluat de prof. Alfons Popescu[132], profesor de muzică la Liceul „I.C. Brătianu", coriștii vechi fiind rugați să continue prezența și sub îndrumarea noului dirijor, prima repetiție având loc la sediul Societății „Frăția" (str. Brătianu, nr. 17 bis., adică Protoieria Pitești – în fostul ei sediu, demolat în anii șaizeci ai secolului trecut)[133]. Iată corul la începutul acestui nou dirijorat: Vasile Veselovschi, V. Zăvoianu, M. Teodorescu (tenori, toți sub vârsta majoratului), Emilia Ionescu, Lucia Georgescu, Liliana Lehrer, L. Diaconescu (soprane, toate sub vârsta majoratului), Elena Papahagi, Elena Nicolescu, Lucia Costache, M. Ciurea (altiste, toate sub vârsat majoratului), Radu Vasilescu, N. Popescu, Al. Matache, Florin Bălănescu, C. Florescu, Gh. Dumitrescu (bași și baritoni, toți sub vârsta majoratului). Majori, în noua formulă, erau numai Ion Iliescu (tenor, cântăreț din strana dreaptă), Al. Naumcea și un anume Dinescu (la bași)[134]. Interesant, tenorul Vasile Veselovschi (n. 1925 în satul Găvana, actual cartier piteștean), binecunoscutul compozitor de muzică ușoară, semna de primirea stipendiilor corului (oferite constant de epitropie, primărie și prefectura județului Argeș). După un obicei mai vechi, corul colindă și urează prin oraș de Anul Nou, pe la casele celor care îi așteaptă în mod expres[135].

La începutul lui 1943 dirijorul Alfons Popescu este concentrat[136], așa că parohul renunță provizoriu la corul bisericii și angajează pentru o scurtă perioadă corul Școlii Normale de Fete din localitate[137]. În septembrie, același an, corul de eleve și dirijoarea lor sunt angajate în continuare[138]. În ianuarie 1944 noul cor, sub conducerea unui nou dirijor, Grigore Mircescu (Papacioc)[139], primește 250.000 de lei subvenție de la primărie[140], face repetiții la grădinița din str. Brătianu, nr. 17 de lângă Protoierie a cărei sală o camuflează, pe banii ei, epitropia[141]. Iată formula: Constanța Teodorescu, Lucia Cimpoca, Aneta Mușetescu, Iosefina Ionescu[142], Lucia Georgescu, Claudia Popescu, Sevastia Nicolescu, Natalia Dragnea, Lucia Teodorescu, Elena Wensang, Constantin Albu (fostul dirijor[143]), Ioan Teodorescu, Ioan Diaconescu, Cornel Drăgoi, Mircea Teodorescu, Vasile Zăvoianu, Dumitru Naumcea, Nicolae Popescu, Mircea Mușetescu, C. Despa, Mihai Popescu, Victor Leis[144]. Coristele erau eleve ale Școlii Normale de Învățătoare din Pitești[145]. În mai multe rânduri corul este dirijat de diaconul Mihail C. Marinescu, proaspăt angajat la „Sf. Gheorghe"[146].

Dirijorul stabil în 1944-1945 este, totuși, fostul, și în calitate de corist acum, Constantin Albu[147]. În martie 1946 un cor al refugiaților dă răspunsurile la slujbă, autorizarea lui fiind cel mai probabil o învoire a epitropiei pentru a fi ajutați bănește. Dirijorul este chiar cântărețul Ion Popa Matei, refugiat și el. Să urmărim componența: Radu Claudia, Parii Tamara, Chicu Raissa, Pall Getta, Tatiana Popa Matei, Evdochia Popa Matei, Gheorghe Maria, Dumitru Culacov, Vladimir Hușan, Radu Prodan, Paul Cripanovschi, Leonida Popa Matei, Mihai Zemba[148]. Acest cor, conform dirijorului, cântase la mai multe biserici, oprindu-se între 1945-1947 la „Sf. Vineri", unde făcuse o impresie bună, dar și la „Sf. Gheorghe", numai la acatiste[149]. În 1947 corul se desființează din cauza lipsei banilor[150], ultima plată fiind pe luna aprilie. Efortul coriștilor era considerabil – 8 repetiții lunare la protoierie plus participarea în duminici și sărbători[151] – și trebuia plătit.

Corul însă apare în scripte și în 11 mai 1947 cu dirijorul Constantin Albu. După slujbă el, împreună cu Consiliul parohial, audiază pe coristul și dirijorul Grigore Mircescu care dă un examen pentru ocuparea postului de cântăreț: „Candidatul a executat pe note câteva bucăți religioase din cântările stranei, stârnind admirația tuturor și dobândind aprobări unanime. Consiliul și Epitropia, găsindu-l vrednic pentru un post așa de însemnat la cea mai centrală Biserică a orașului, care este și Catedrală, propun Sf. Episcopii să numească pe dl profesor Grigore Mircescu cântăreț în locul vacant"[152]. Oricum, conform propriei mărturii, pe timpul studenției fusese cel mai bun tenor al Conservatorului din București[153]. Nici peste un an corul nu era reînființat, tot din lipsă de bani[154]. Parohul Marin Diaconescu face apel la credincioșii din parohie ca să susțină financiar activitatea corală, mai ales că se apropie sărbătoarea hramului mare[155]. În 1947 singura mențiune a corului este la final de an, pe 31 decembrie, când se dă un concert de către „corul catedralei"[156]. Parohul, pe linia omofonizării cântării în biserică, trasate de noul patriarh, încerca în paralel să învețe credincioșii să dea răspunsurile pe o singură voce[157].

În 1948 corul se reînființează, tot cu dirijorul Constantin Albu[158]. Vara, ca de obicei, este vacanță, deci nu există nicio remunerație. Ceea ce nu împiedică corul să vină. De exemplu, în prima Duminică de după Rusalii, potrivit însemnării parohului, „Corul Catedralei a cântat de plăcere"[159]. La finele acestui an, un concert religios: „Biserica s-a umplut de popor până la pridvor. Totul a fost nespus de frumos. Șapte bucăți religioase a cântat Corul. S-au introdus 7 lecturi. La sfârșit s-a făcut o urare. Apoi a avut loc o consfătuire cu coriștii"[160]. Iată componența din ianuarie 1950: Caliopia Teodorescu, Sofia Ignațiu, Maria Fodorea, Natalia Elisei, Lucia Durati (soprane), Lily Vensang, Claudia Popescu, Ana Munteanu, Ana Mușetescu (altiste), Nicu Popa, Al. Constantinescu, Emil Oprescu, Ion Teodorescu (tenori), Dumitru Naumcea, Rudolph Minialov, Nicolae Ioanid, Mircea Mușetescu, Mihai Popescu, Constantin Despa (bași)[161]. Ca și în alți ani, corul nu era plătit pe o perioadă de 4 luni, vara, socotite vacanță, dar ei tot veneau la biserică[162].

La finele lui 1951 corul, care cânta și era plătit numai duminica[163], este anunțat de paroh că nu îl mai poate plăti. Coriștii încheie un proces-verbal prin care renunță de a mai cânta la catedrala orașului Pitești. Coriștii explică: „începând cu luna ianuarie 1952 corul nu mai poate cânta pentru motive independente de voința membrilor săi, motive care sunt mai puternice decât creștinismul ce sălășluiește în ei”[164]. Totuși, corul vine și dă răspunsurile de Bobotează[165]. La 1 februarie 1952[166] părintele Marin Braniște și diaconul Mihail Marinescu organizează provizoriu, până la venirea unui dirijor nou, un cor de voluntari între 14 și 72 de ani, aproape 40 de persoane, neplătit, dar nici profesionist[167]. Sunt invitați și vechii coriști, inclusiv fostul dirijor C. Albu, dar tot în condiții de gratuitate[168]. Epitropia intenționează să cumpere 30-40 de scaune pentru coriști[169]. În 8 aprilie noul cor era „înjghebat”[170]. Corul profesionist revine în septembrie 1952 cu fostul dirijor, Constantin Albu[171]. Acesta, pensionar, unifică din nou corul în 1953[172] și este integrat în grila de salarizare[173]. Pe 14 octombrie corul cântă la „Sf. Vineri”[174]. În seara de 6 decembrie, după vecernia Sf. Filofteea, al treilea hram, corul dă un concert religios în biserică[175], după spectacol epitropia oferind „o gustare”. Pe 12 decembrie corul, condus de diaconul Marinescu, participă la hramul de la Mavrodolu[176].

La începutul lui 1954 moare Ivona Hagi Nicolau, în vârstă de 25 de ani, caracterizată de paroh drept „sufletul corului nostru”[177]. Tot în 1954 parohul se referă la două grupuri: „corul mixt de voluntari” și „corul omofon de strană”[178]. Coriștilor care cântă gratuit li se dă o masă în casa parohială[179]. Corul mare, care face voluntariat[180], are și drept la vacanță, vara, pe care și-l exercită[181]. Înainte de vacanță (lunile iunie-septembrie), corul intenționează în luna mai a anului 1954, să meargă într-un pelerinaj la mănăstirea Horezu[182]. În 1955 corul este format tot din voluntari[183] și dirijorului, la cererea lui expresă, i se majorează onorariul. A doua zi de hramul mare tot corul participă la o agapă, cu consiliul parohial, în cancelarie[184]. În septembrie 1955 la biserică ia loc o ședință cu dirijorul C. Albu, destul de tăioasă, în urma căreia parohul se eliberează de interesul pentru cor. Notează: „După discuțiile ce-au avut loc, discuții grele, apăsătoare și destul de jignitoare, pentru a nu tulbura dragostea de a cânta a coriștilor de voluntari, am trecut peste toate câte au putut să fie și am convenit la reluarea activității corului sub conducerea domnului profesor C. Albu. În ce mă privește personal, m-am declarat slobod de orice răspundere față de acest cor, precum și de obligațiile față de dirijor în ce privește plata care, totdeauna, a fost pricina tulburărilor de tot felul și care, în această vară, a întrecut măsura”[185]. Corul revine în septembrie (foarte probabil 2 octombrie) 1955, prezența la biserică a credincioșilor fiind vizibil înbunătățită[186]. Tot în 1955 moare sărac un vechi corist, Ion Teodorescu, prohodit în catedrala unde a cântat[187]. În zilele de 23 și 31 decembrie corul dă două concerte de Crăciun[188]. În ziua hramului mare din 1956, an prețios (300 de ani de la ctitorire), corul dă un concert special, seara[189]. În februarie 1957 parohul propune indirect desființarea corului din cauza unor stări nepropice, acumulate în timp[190], dar și faptului că dirijorul, fiind angajat al Universității din Pitești, își onorează cu greu acest post[191].

În 26 iunie 1957 „se ia act de autodesființarea corului”[192]. Pe 7 iulie corul bisericii „Sf. Vineri”-Herasca din București, unde activase cântărețul actual, Ioan Costelian, face o vizită bisericii și dă răspunsurile la slujbă[193]. Acest concert este dat în scopul strângerii de fonduri pentru introducerea gazelor în biserică[194]. Diaconul Marinescu dirijează, însă, un mic cor bărbătesc, a cărui componență este următoarea. Tenori: Sorescu, Bratu, Nicu Popa, Ion Albulescu, Gh. Pascu, diaconul Marinescu. Tenori II: Albulescu, Negoescu, preotul Marin Braniște, căpitanul Roșianu. Baritoni: Dumitru Naumcea, Ion Elefterescu, Leonida, cântărețul Ioan Costelian. Bași: Dan Voiculescu, Barbă Roșie, parohul Marin Diaconescu, Dumitru Hurduc[195].

Parohul notează în iulie 1957: „Prima consfătuire a câțiva coriști pentru a închega corul bărbătesc visat”[196]. Toată comunitatea dorește reînființarea corului. Pe 2 august epitropia aprobă revenirea profesorului Grigore Mircescu la conducerea noului cor și la conducerea stranei din stânga în calitate de cantor II[197]. Această variantă eșuează. Se propun alte variante: prof. Sâmbotin, prof. Gane (de la „Sf. Mina”-„Buna Vestire”-Greci), dar și alternanța la dirijat dintre preotul Marin Braniște și diaconul Mihail Marinescu. Totodată, se nasc dispute aprinse în privința alegerii unui cor mixt sau a unuia bărbătesc, parohul înclinând pentru a doua variantă[198]. La finele lui 1957 corul de voluntari se desființase deja[199].

Pe 12 ianuarie 1958 Adunarea Generală Parohială aprobă reînființarea imediată a corului, rugându-l oficial pe profesorul Grigore Mircescu să conducă formația de 26 de bărbați (tenori și bași)[200]. Corul bărbătesc pleacă în excursie, în iunie 1958, la obiective din nordul județului Argeș[201], cu o mașină dată de Trustul de Foraj Pitești[202]. La jumătatea anului 1959 corul se autodesființează, deoarece coriștii erau în câmpul muncii și nu mai puteau veni la repetiții[203]. Se continuă cu o formulă foarte restrânsă, de supraviețuire, numai bărbați, dirijată de diaconul Marin Drăgușin[204], ceea ce nu-l împiedică pe episcopul Iosif, sosit inopinat pe 31 mai, duminica, să-l laude public[205]. Din această „surpriză” aflăm că, de fapt, diaconul dirija de nevoie, deoarece dirijorul Grigore Mircescu lipsea.

Se prezumă că această formulă de avarie, destul de mulțumitoare pentru cler, va funcționa până pe 15 august 1963, când biserica, salvată de la demolare de arhitecți și de patriarhul Iustinian (sesizat de parohul Marin Braniște), se închide pentru reparații. Silvestru Voinescu, în 1971, în încheierea capitolului despre corul de la biserica domnească din Pitești: „Trecând în

revistă existența corului Bisercii Sf. Gheorghe din 1884 până azi, ne putem da seama că avem de-a face cu o prezență aproape permanentă, care a contribuit din plin la viața corală a orașului. (...) Începând cu Teodor Băjenaru, cel care a înființat corul și terminând cu Grigore Mircescu, cel care dirijează corul astăzi, vom găsi, alături de prof. Albu, o serie de dirijori care au acordat o atenţie deosebită repertoriului. Așa se face că, de-a lungul anilor, acest cor a avut în repertoriul său piese de valoare, ale celor mai multora dintre compozitorii noștri care au creat în domeniul muzicii bisericești), cum sunt: Bena Berezovski, Cartu, Cuclin, Cucu, Drăgoi, Ghica-Comănești, Hubic, Kiriac, Lungu, Mandicevschi, Musicescu, Podoleanu, Popescu-Pasărea, Popescu Ștefan, Porumbescu, Sequens, Vorobchievici și alții, fără a mai aminti o serie întreagă de compozitori clasici străini”[206].

Corul se reînființează în 1968, la redeschiderea bisericii restaurate, cu dirijorul Grigore Mircescu[207]. Încă din 1971 se dorește reactivarea vechiului cafas – pentru a fi gata deja în 1974, la împlinirea centenarului corului bisericii –[208], însă, de nevoie, se dă prioritate repictării pronaosului în frescă. În 1975 corul este tot unul cor de amatori, mixt, care urmează a fi și plătit[209]. În cele din urmă, în 1976, corul este plătit cu 36.000 de lei anual, dirijorul primind lunar 498 de lei[210]. Iată componența din 1976. Sopran: Ghinea Ioana, Trandafir Dumitra, Gică Florica, Bucătaru Adela, Anastasescu Ileana. Altiste: Costea Reta, Nicolau Viorica, Truiculescu Angela, Strochi Eugenia, Ciocnitu Steliana. Tenori: Albulescu Alexandru, Manole Petre, Tunsoiu Septimiu, Necula Dumitru, Mircescu Grigore. Baritoni: Iliescu Andrei, Friptu Anatolie, Badea Ion. Bași: Elefterescu Ion, Totoescu Aurel. În ultimul deceniu au murit sau s-au retras următorii coriști: Spanache Ludmila, Ionescu Maria, Ioanid Angela, Marian Ana, Tudor Silvia, Trandafir Elena[211]. În 1978 corul este dirijat de către Grigore Mircescu, angajat de acum cu contract, și cântă, în lipsa cafasului care se pregătește a fi reconstruit pentru el, în naos (înainte de restaurarea 1963-1968 fusese construit în pronaos, zidul de astăzi dintre naos și pronaos, reactivat, fiind demolat în 1875-1876), incomodând credincioșii[212]. În 28 iunie 1978 corul, dirijat de nevoie de către baritonul Andrei Iliescu, cântă la hramul bisericii „Sf. Treime” din Golești[213]. Din 1980, ei urcă în cafasul nou, cel de azi. Pe 12 decembrie 1982 corul este invitat la resfințirea bisericii de la Șerbăneștii de Jos, comuna Rociu[214].

(continuare în numărul viitor)

Note

90Arhiva...., Dos. 3/1926, f. 55.

91Silvestru Voinescu, op. cit., p. 52, arată că încă din 1923, de la venirea lui C. Albu, corul este mixt, afirmație care nu se poate susține, deoarece, după cum am văzut, el era pur bărbătesc.

92Ibidem., p. 49.

93Arhiva..., Dos. 1/1927, f. 70-71.

94Ibidem, f. 76.

95Cronica, an I, nr. 1/1 ianuarie 1927, p. 17, apud Silvestru Voinescu, op. cit., p. 49.

96Tribuna comerțului, an I, nr. 20/25 decembrie 1927, p. 4, apud Silvestru Voinescu, op. cit., p. 49.

97Arhiva..., Dos. 1/1927, f. 7.

98Dosar 1/1929, f. 4.

99Arhiva..., Dos. 1/1930, f. 5.

100Arhiva..., Dos. 2/1930, f. 18.

101Arhiva..., Dos. 2/1930, f. 224.

102Silvestru Voinescu, op. cit., pp. 80-81.

103Arhiva..., Dos. 1/1931, f. 9.

104Tatiana Bobancu, op. cit., p. 23.

105Arhiva..., Dos. 3/1933, f. 16.

106Arhiva..., Dos. 1/1935, f. 59.

107Arhiva... Dos. 2/1934, f. 2.

108Arhiva..., Dos. 2/1935, f. 67.

109Păstorul Ortodox, nr. 1/1935, p. 46.

110Arhiva..., Dos. 1/1935, f. 68.

111Arhiva..., Dos. 2/1935, f. 26.

112Arhiva..., Dos. 1/1936, foaia 8.

113Arhiva..., Dos. 1/1936, f. 185. Corul mai interpretează „Tatăl nostru” după „Imnul regal” și înainte de deviza străjerilor.

114Arhiva..., Dos. 1/1936, f. 159. Cu condiția scuzabilă a primăriei ca epitropia să plătească „lumina, încălzitul și plata oamenilor de serviciu”. De altfel, epitropia organizase concertul, aducând cu conferința „Întoarcerea la credință” pe scriitorul Al. Lascarov-Moldovanu, banii rezultați din vânzarea biletelor având să fie dați corului, „singurul organizat din localitate”, Arhiva..., Dos. 2/1936, f. 63 și Arhiva..., „Procese-verbale, 1934-1953”, f. 8. Se vând 800 de bilete. În Pitești oaspetele a ținut 25 de conferințe, „rămânând de pomină pentru piteșteni”. I se spunea „Tatunu” și era considerat de pr. Mrin Diaconescu cu care, de altfel, era și prieten, „cel mai mare scriitor creștin laic și cel mai fermecător și convingător cuvântător al B.O.R.”, vezi Arhiva..., Preotul prof. Marin Diaconescu, „Scrisori și diverse expediate pe 1990” (volumul 63), f. 10 și f. 17.

115Arhiva..., Dos. 1/1936, f. 37.

116Arhiva..., Dos. 3/1936, f. 11. În 1933 îi murise un copil.

117Arhiva..., Dos. 3/1936, f. 102. Vezi și Arhiva..., „Procese-verbale, 1934-1953”, f. 13.

118Arhiva..., Dos. 1/1937, f. 104. La fel și în procesiunea aceleiași sărbători din următorul an, 1938, cu pornire de la biserica Sfânta Vineri, Arhiva..., Dos. 1/1937, f. 16.

119Arhiva..., Dos. 2/1937, f. 39.

120Silvestru Voinescu, op. cit., p. 82.

121Arhiva..., Dos. 3/1937, f. 96.

122Arhiva..., Dos. 3/1937, f. 109.

123Arhiva..., Dos. 1/1939, f. 19.

124Arhiva..., „Registru de intrare-ieșire, 1938-1947”, f. 4.

125Arhiva..., Dos. 2/1939, f. 67.

126Arhiva..., Dos. 3/1939, f. 74.

127Arhiva..., Dos. 3/1939, f. 64.

128Arhiva..., Dos. 2/1939, f. 31.

129Arhiva..., Dos. 3/1941, f. 19-25.

130Arhiva..., Dos. 2/1942, f. 323.

131Arhiva..., Dos. 2/1942, f. 328-330.

132Arhiva..., Dos. 4/1943, f. 179.

133Arhiva..., Dos. 1/1942, f. 6.

134Arhiva..., Dos. 1/1943, f. 42.

135Arhiva..., Dos. 1/1942, f. 1.

136Arhiva..., „Procese-verbale, 1934-1953”, f. 45.

137Arhiva..., „Procese-verbale, 1934-1953”, f. 46.

138Arhiva..., „Procese-verbale, 1934-1953”, f. 50.

139Cântăreț și dirijor la biserica „Precupeții Vechi”, București (1931-1946), viitor profesor de muzică la Seminarul din Curtea de Argeș (1946-1948), Arhiva..., Dos. 1/1957, f. 67.

140Arhiva..., Dos. 1/1944, f. 60. În cererea parohului către primărie se motiva şi frecvenţa mare la biserică, inclusiv a ostaşilor ruşi care intră şi aprind lumânări, Arhiva..., Dos. 2/1944, f. 13. Dintr-o altă sursă aflăm că această sumă a fost aprobată de primărie datorită insistenţelor coristului Anton Ionescu, consilier acolo, dar și datorită prieteniei noului paroh, Marin Diaconescu, cu primarul Emil Poruţiu, un credincios devotat catedralei Piteştiului, „Sf. Gheorghe", Arhiva..., Dos. 1/1945, f. 146.

141Arhiva..., Dos. 3/1943, f. 19.

142Profesoară la Liceul industrial de fete din Piteşti, membră de 15 ani a corului, aşa cum reiese dintr-o adeverinţă din 1947, Arhiva..., Dos. 1/1947, f. 63.

143Arhiva..., Dos. 2/1944, f. 46. Ajuta şi el, în continuare, în munca dirijatului.

144Arhiva..., Dos. 2/1944, f. 26.

145Arhiva..., Dos. 2/1944, f. 17. De fapt, parohul dorea ca elevele de la mai multe şcoli din oraş să participe la corul de la „Sf. Gheorghe", dar profesoara de muzică de la Şcoala Normală de Învăţătoare nu acceptă, vezi Arhiva..., Dos. 4/1943, f. 35.

146Arhiva..., Dos. 2/1944, f. 31.

147Arhiva..., Dos. 3/1944, f. 13-26.

148Arhiva..., Dos. 1/1946, f. 50.

149Arhiva..., Dos. 2/1952, f. 59.

150Arhiva..., Dos. 1/1947, f. 18.

151Arhiva..., Dos. 1/1947, f. 55.

152Arhiva..., „Procese-verbale, 1934-1953", f. 88.

153Arhiva..., „Cartea de Aur...", f. 177.

154Arhiva..., Dos. 1/1948, f. 44.

155Arhiva..., Dos. 1/1948, f. 45. Câteva zeci de credincioşi se angajează în primăvara lui 1947 să plătească lunar corul, vezi Arhiva..., „Registru de intrare-ieşire, 1938-1948", f. 82-90. Parohul scrie chiar ministrului Culturii să subvenţioneze corul de la „Sf. Gheorghe", Arhiva..., „Registru de intrare-ieşire, 1938-1948", f. 83.

156Arhiva..., Dos. 3/1949, f. 2.

157Arhiva..., Dos. 3/1949, f. 20.

158Arhiva..., „Procese-verbale, 1934-1953", f. 92.

159Arhiva..., „Însemnări, 1949", p. 69.

160Arhiva..., „Însemnări, 1949", p. 106.

161Arhiva..., Dos. 1/1950, f. 192.

162Arhiva..., Dos. 1/1950, f. 302.

163Arhiva..., „Procese verbale 1934-1953", f. 147.

164Arhiva..., Dos. 2/1952, f. 93.

165Arhiva..., Dos. 1/1951, f. 6.

166Arhiva..., Dos. 1/1952, f. 109.

167Arhiva..., Dos. 1/1952, f. 53-56.

168Arhiva..., Dos. 1/1952, f. 124. Dirijorul plecase de pe poziţii divergente. La un moment dat, nici nu mai dorea să restituie bisericii partiturile, Arhiva..., „Registru de activitate zilnică a preotului Marin S. Diaconescu", f. 28. Parohul însă menţine mereu deschisă uşa corului plecat, vezi Arhiva..., „Registru de activitate zilnică a preotului Marin S. Diaconescu, f. 32.

169Arhiva..., „Procese verbale 1934-1953", f. 156.

170Arhiva..., „Procese verbale 1934-1953", f. 157: „Se ia act cu alese mulţumiri de toată osteneala depusă pentru înjghebarea noului cor al bisericii Sf. Gheorghe".

171Arhiva..., „Procese verbale 1934-1953", f. 164.

172Arhiva..., Dos. 2/1953, f. 117.

173Arhiva..., „Registru conţinător de procese-verbale întocmite în şedinţele de lucru ţinute de Epitropia parohială, Consiliul parohial, Comitetul parohial şi Adunarea parohială, organele legale ale conducerii trebilor parohiale ale Bisericii Catedrale Sf. Gheorghe din Piteşti, 1953-1963" (în continuare, „Registru..., 1953-1963"), pp. 3-4.

174Arhiva..., „Cronica zilnică pe 1953", f. 53.

175Programul concertului: 1. „Heruvicul" de Podoleanu, altarul răspunzând cu „Mai lângă tronul Tău" 2. „Pe Tine Te lăudăm", altarul răspunzând cu Psalmul 145. 3. „Axionul" de Wachmann, altarul răspunzând cu „Nu pricep, Curată!" 4. „Patria mea!", altarul răspunzând cu „Fericit bărbatul!" 5. „Cât de mărit!", altarul răspunzând cu „Lumina Domnului" 5. „Cine se va sui?", altarul răspunzând cu „Doamne, Doamne!" 6. „Lăsaţi pruncii", altarul răspunzând cu „Pe Tine, Dumnezeule" 7. „Doamne, buzele mele!" şi „Tatăl nostru", Arhiva..., „Cronica zilnică pe 1953", f. 68.

176Arhiva..., „Cronica zilnică pe 1953", f. 69.

177Arhiva..., „Registru de cronică zilnică pe 1954 a parohiei Sf. Gheorghe din Piteşti", f. 18-19.

178Arhiva..., „Registru de procese-verbale, 1953-1963", p. 39.

179Arhiva..., „Procese verbale 1934-1953", f. 173.

180Arhiva..., Dos. 2/1954, f. 7.

181Arhiva..., „Registru...., 1953-1963", p. 41.

182Arhiva..., Dosar 1/1954, f. 36.

183Arhiva..., Dos. 2/1955, f. 13.

184Arhiva..., „Registru..., 1953-1963, p. 60 şi p. 63.

185Arhiva..., „Însemnări zilnice, 1955-1956", f. 5.

186Arhiva..., „Însemnări zilnice, 1955-1956", f. 15.

187Arhiva..., Dos. 2/1955, f. 44.

188Arhiva..., „Registru..., 1953-1963", p. 96.

189Arhiva..., „Registru..., 1953-1963", p. 106 şi p. 109.

190Arhiva.., Dos. 1/1957, f. 26: „Infinitele neînţelegeri dintre membrii Corului, pe de o parte, şi izolarea acestora de conducerea parohială, pe de altă parte, precum şi indisciplina practicată în numele şi pe baza voluntariatului încă de multă vreme, amestecul în obligatoriul program de activitate al Bisericii şi denigrarea unor acte ale conducerii parohiale – ca să nu mai amintesc de alte fapte mai grave, dar şi mai greu a le spune, pe unele desfiinţându-le în vechi scrisori anonime sau în tainice mărturisiri duhovniceşti – , pentru toate acestea nu-mi mai pot lua răspunderea acestei organizaţii locale".

191Arhiva.., Dos. 1/1957, f f. 92.

192Arhiva..., „Registru..., 1953-1963", p. 123.

193Arhiva..., „Registru..., 1953-1963", p. 125.

194Arhiva..., Dos. 4/1958, f. 41. Se comandă Poligraficii Piteşti 1000 de invitaţii, Arhiva..., „Registru de intrare-ieşire, 1956-1959", f. 18. Pentru detalii, vezi Arhiva...„Cronică zilnică pe 1957", f. 43.

195Arhiva..., „Cronică zilnică pe 1957", f. 65.

196Arhiva..., „Cronică zilnică pe 1957", f. f. 68.

197Arhiva..., „Registru...", 1953-1963", p. 126.

198Arhiva..., „Registru...", pp. 129-130.

199Arhiva..., „Cronică zilnică pe 1957", f. 164.

200Arhiva..., Dos. 4/1958, f. 15.

201Arhiva..., Dos. 4/1958, f. 153.

202Arhiva..., „Registru..., 1956-1959", f. 12.

203Arhiva..., Dos. 5/1958, f. 1.

204Arhiva..., „Agendă de birou pe anul 1959, vol. I", ziua de 17 mai.

205Arhiva..., „Agendă de birou pe anul 1959, vol. I", ziua de 31 mai.

206Silvestru Voinescu, op. cit., p. 84.

207Arhiva..., „Cartea de Aur...", f. 177.

208Arhiva..., Dos. 1/1971, f. 60.

209Arhiva..., „Parohia Sf. Gheorghe I. Proces-verbale 1966-1986", p. 204, p.-v. nr. 2/21 octombrie 1975.

210Arhiva..., „Parohia Sf. Gheorghe I. Proces-verbale 1966-1986", p. 218, p.-v. nr. 5/30 iunie 1976.

211Arhiva..., „Cartea de Aur...", f. 176.

212Arhiva..., „Parohia Sf. Gheorghe I. Procese-verbale 1966-1968", p. 265, p.-v. nr. 15/5 noiembrie 1978.

213Arhiva..., „Registru de intrare-ieşire, 1978", f. 23.

214Arhiva..., „Registru de Intrare-Ieşire, 1982", f. 14.

Orașul Pitești în amintirile scriitorilor Gh. Ionescu Gion și Tudor Teodorescu Braniște

dr. Aurel RADU,
inspector superior, Serviciul Județean Argeș al Arhivelor Naționale

În rândurile următoare, redăm două texte semnate de doi autori piteșteni de seamă: Gh. Ionescu Gion (1857, Pitești – 1904, București)[1] și Tudor Teodorescu Braniște (1899, Pitești – 1969, București)[2].

Despre Pitești, Gion a publicat puţin, două texte scurte în ziarul bucureștean „Românul" (1884) fondat de C.A. Rosetti, în care face o scurtă incursiune în trecutul glorios al orașului, însă nu uită să revină în prezentul vremii sale de la sfârșitul secolului al XIX-lea, când orașului se află pe calea modernizării. Acesta pomenește pe scurt despre rolul său economic, orașul-târg fiind amplasat pe ruta comercială cu orașele Transilvaniei, despre însemnata familie a boierilor Rătești în istoria naţională, despre importanţa viilor din dealul Piteștilor, încă din vremea lui Constantin Brâncoveanu și mai ales despre popasul făcut aici de o personalitate de seamă a Europei, regele Carol al XII-lea al Suediei.

Din realizările urbanităţii piteștene, autorul menţionează înfiinţarea primului bulevard al orașului, Elisabeta Doamna, legat de Gara CFR, inaugurată în 1872, când principele Carol I a făcut inclusiv o vizită oficială. Încercările municipalităţii și a unor particulari de a construi un teatru (casin) cu vedere spre Grădina Publică s-au dovedit însă un eșec important marcat spre sfârșitul secolului al XIX-lea. De abia în pragul marelui război, municipalitatea reușește să ridice un teatru în centrul urbei, o clădire cu o arhitectură impozantă, rămasă pe același amplasament până în prezent, însă cu importante modificări exterioare operate în perioada comunistă.

Gion menţionează importantele realizări edilitare ale primarului Ioan I. Rădulescu, cel care a reușit să facă primele trotuare și pietruirea șoselelor, cel care a impus desfiinţarea maghernițele turcești cu acoperiș de șiță, care adumbreau inclusiv „uliţele" centrale. În trecut, străzile centrale denumite în documente uliţe, erau acoperite de gropi „săpate în trotuarele uliţelor", o realitate care se dovedea adesea nepotrivită pentru călători.

Autorul nu uită se puncteze cadrul natural frumos din jurul orașului, dealurile pitorești cu case albe din zona Ștefănești (Golești și Vrănești), dar și scânteietoarea valea a Argeșului, care se pierdea în zarea Leordenilor. La sfârșitul secolului al XIX-lea, clădirile mai răsfirate, cu un regim de înălţime mic (de regulă parter și un etaj) asigurau o priveliște neîngrădită asupra dealurilor muscelene.

Printre numeroasele și eruditele referinţe mitologice din Antichitate și expresii latine, Gion lăuda clădirile monumentale realizate în oraș: Școala primară de băieţi nr. 2 aflată pe bulevardul Elisabeta Doamna, aproape de Grădina Publică, dar și proiectul pentru viitorul Palat Administrativ (Prefectura Judeţului Argeș), piaţa centrală permanentă a orașului (Piaţa Episcopiei), proiectarea și construirea unei noi străzi care lega târgul orașului (Târgu din Vale) de zona centrală, precum și sala de spectacole a orașului administrată de minoritarii germani („Sala Uklar", mai apoi „Universala Lehrer").

În cel de-al doilea text semnat de Gion, acesta face trimitere la importanţa târgului de la Pitești (Târgul din Vale), care asigura venituri importante pentru bugetul urbei, însă ţine să precizeze așa-numitele „dezavantaje" aduse de calea ferată. Graţie trenului, oamenii au putut călători mai ușor pe distanţe lungi, astfel încât mulţi locuitori din împrejurimi, din Rucăr, Curtea de Argeș, Câmpulung sau Râmnicu Vâlcea au preferat să se aprovizioneze direct de la București. Viaţa economică piteșteană a decăzut, întrucât singurii clienţi ai târgului piteștean au rămas ţăranii din comunele mai apropiate. Cu toate acestea, Gion era optimist și vedea ieșirea din acest marasm economic prin dezvoltarea industriilor locale și prin promovarea unei administraţii care să fie „liberă și independentă" de cea a capitalei.

***

Amintirile scriitorului și publicistului Tudor Teodorescu Braniște au fost publicate într-un volum postum în 1976[3], însă un prim text despre orașul Pitești, datat la sfârșitul războiului (1946) apare în „Revista Argeș", în 1970, la un an de la moartea autorului. În acest text, autorul rememorează frânturi din trecutul urban filtrate prin memoria adolescentului în formare, care a urmat cursurile la Liceul I.C. Brătianu (circa 1910-1916).

Acesta a punctat principalele repere ale vieţii urbane.

Gara CFR cu primele trenuri Orient Expres, urmate de Simplon și Pullman, care asigurau conectarea orașului cu capitala, dar mai ales cu orașele Europei occidentale, în special cu Parisul și Viena;

Bulevardul gării, Elisabeta Doamna, primul bulevard al orașului, arteră impozantă și importantă rută de plimbare pentru orășeni și vilegiaturiști;

Monumentul Independenţei ridicat la începutul secolului al XX-lea la întretăierea bulevardului Elisabeta Doamna cu Calea Craiovei;

Grădina Publică din centrul urban, animată de muzica famfarei militare, un reper al socializării, distracţiilor şi plimbărilor orăşenilor;

Strada centrală şi comercială a oraşului, Strada Mare (Şerban Vodă, azi Victoriei), loc de cumpărături, întâlnire şi promenadă pe care se afla impozantul Hotel Dacia, unde i-a admirat pe actorii Agatha Bârsescu şi Nottara;

Parcul Trivale înfiinţat de M. Manolescu, apreciatul şi regretatul prefect al judeţului Argeş, loc de întâlnire şi plimbări pentru elevii de liceu şi tinerii îndrăgostiţi, loc de petrecere (bâlci cu căluşei şi dulap), cu un cunoscut pavilion unde se ţineau banchetele politice.

Scriitorul piteştean nu uită să facă o scurtă prezentare a oamenilor de seamă care au contribuit la animarea urbei: Grigore T. Coandă, primul agent al BNR de la Piteşti, întemeietorul sistemului bancar piteştean (Banca Populară devenită reper de seriozitate, cu un sediu impozant pe strada centrală), lăutarul Teodorescu-Zavaidoc, judecătorul Crasan (probabil Ioan Crassan[4]) de la Tribunalul Argeş, criticul literar evreu Iosef Netzler, cunoscut sub pseudonimul Ion Trivale, mort în luptele de la Turtucaia (1916), remarcat inclusiv de G. Călinescu[5].

Un loc aparte în înşiruirea amintirilor este ocupat de profesorii de la liceul I.C. Brătianu, intelectuali de seamă ai oraşului: publicistul N.I. Apostolescu[6], publicistul Nicolae Teohari (profesor de Matematică, însă fără vocaţie în acest sens) şi Mihai Mihăileanu.

Autorul rememorează acele personalităţi care au ţinut prelegeri la Piteşti sau care şi-au legat destinele de oraşul-târg: scriitorul Barbu Ştefănescu Delavrancea, Petre Locusteanu, poetul Ion Minulescu, istoricul Radu D. Rosetti, Alexandru Cazaban şi poetul Tudor Arghezi (Ion N. Theodorescu).

Tudor Teodorescu Branişte îşi încheie rememorarea nostalgică pe dealul oraşului, unde veghea marele cimitir urban (Sf. Gheorghe), loc de meditaţie şi introspecţie pentru autorul aflat la apogeul carierei.

***

Cele două texte prezentate în continuare, provenite de la doi autori piteşteni cunoscuţi (Gh. Ionescu Gion şi Tudor Teodorescu Branişte), rămân surse ale istoriei urbane piteştene, chiar dacă sunt de sorginte jurnalistică şi respectiv memorialistică, care ne ajută să înţelegem şi să cunoaştem mai bine atmosfera, oamenii de seamă şi transformările din ultimele trei decenii ale perioadei moderne (1884-1914).

1. Din Piteşti

Sunt oraşe pe lume care, în mijlocul activităţii timpului nostru, parcă dorm duse. Unele dintr-însele, mândre de trecutul şi de avuţia amintirilor lor istorice, privesc cu milă la altele care caută şi se silesc să introducă în sânul lor, când mai bine, când mai râu, binefacerile civilizaţiei şi confortului contemporan. Ele, din contră, stau pe loc şi găsesc în antica locuţiune „am fost şi noi o dată”, cuvinte temeinice ca să nu mai fie astăzi.

Astfel sunt nu puţine din oraşele Italiei, bunăoară Verona şi Bologna, şi astfel era până anul acesta, Piteştii României, unul din oraşele noastre care, în faţa celorlalte, poate să-şi arate cu fală trecutul şi însemnătatea sa istorică.

Guvernele şi autorităţile locale se urmau unele după altele şi Piteştii rămâneau aceiaşi.

Ai fi jurat că geniul tutelar al oraşului, dispreţuind progresul şi îmbunătăţirile municipale moderne, voia şi ţinea foarte să fie şi astăzi ceea ce era înainte de 1848 şi cum se găsea în vremea lui Tudor Vladimirescu, adică în pace, în nemişcare, într-un fel de lemnoasă aromeală, care te face cu ochii deschişi să vezi ca în vis trecând pe dinainte-ţi scenele trecutului, lucrurile şi fiinţele ce-ţi plăcuseră odată.

Tot astfel, Piteştii, în nesfârşita lor odihnă, vedea azi fericirea şi însemnătatea lor de acum sute de ani, când principala trecătoare a României şi Transilvaniei era printr-înşii; când familiile boierilor piteşteni jucau cele dintâi roluri în diplomaţia de toate născocitoare a Domnilor români de la finele secolului al XVII-lea; când Răteştii Piteştilor ţineau cap în misiuni Cantacuzinilor din Bucureşti şi făceau potecă, din ordinile Brâncoveanului, pe Calea Diului[7] şi Odiriului[8]; când pe toamnă la culesul viilor, (vilegiatura strămoşilor noştri) toată curtea cea strălucită a Brâncoveanului şi cu dânsa boierimea Bucureştilor veneau la Dealul Piteştilor; trecând când, în fine, Piteştii vedeau printr-înşii şi oprindu-se spre conăcire suveranii celebri ca năvârliosul rege al Suediei, Carol al XII-lea, şi drept aceasta, pentru un moment, Piteştii deveneau punctul de miră al întregii diplomaţii europene, iar miniştrii regelui Franţei[9], Ludovic al XIV-lea, căutau de zor pe cărţile Europei orientale să vadă unde se află oraşul Petesch, de care le vorbea scrisorile ambasadorilor francezi din Constantinopol.

Şi câte! şi câte altele nu treceau pe dinaintea memoriei Piteştilor, nemişcaţi în contemplaţia lor istorica, întocmai ca fachirii Indiei când meditează ani întregi asupra celei de a 50-a întrupare a lui Buddha.

Din când în când, şi la foarte rare intervale, câte o şubredă îmbunătăţire, câte o fricoasă preschimbare se executa pe ici pe colea. Se făcu drumul de fier, se tăie bulevardul Elisabeta Doamna. Într-un rând, părinţii oraşului, de acum nu ştiu câţi ani, săltaţi, se vede, de căldurile frumoaselor arte, se hotărâră a ridica muzelor un templu care, pentru Piteşti, era să fie măreţ. Ba încă mai practici ca englezii, ei nu uitară a pune pe lângă teatru şi magherniţele în care era să fie noua piaţă de carne şi de legume a oraşului; - întemeiau probabil această vecinătate, pe cuvântul că Pomona[10],

Tutilina[11] și alte zâne ale legumelor a fost totdeauna în prietenoase relații cu Terpsichora[12] și Melpomena[13], muzele danțului și tragediei. Silința aceasta însă întrecuse, se vede, puterile Piteștilor; teatru rămase neisprăvit, stă și azi de roșu ca o probă elocventă despre buna voință artistică a edililor piteșteni din vremurile acelea.

De atunci, de nu mă înșel, totul reintră în adormirea de mai înainte, iar Piteștii recăzură în istorica lor meditație. Singura petrecere ce-și acordau era acea de a-și arunca, după dealul pe care par a fi nu pitiți ci cu cochetărie aninați, galeșa lor privire, când timpul e frumos, pe dealul din față, dealul viilor piteștene, până azi încă nefiloxerate.

Spectacolul e măreț seara, pe la apusul soarelui, c-un cer albastru ca marea de la Napoli, și când ochii pot îmbrățișa dintr-o singură ochire dealul tot, din stânga de unde se înalță în licurinda depărtare muscelele Câmpulungului și până la vale, în dreapta, dincolo de Golești și de Vrănești, la dealurile Leurdenilor care se estompă și se pierd în albastru străvăzător al cerului. Privirea pare că înoată într-o mare de verdeață, ale cărei valuri se cobor până în marginile orașului, pe lunca maiestosului Argeș; iar casele viilor, văruite și albe ca lebedele, înfipte sus pe podgorii, când se ascund, când se arată după tufișurile de pomi ai ogrăzilor. Pe luncă, râul se întinde și șerpuiește printre zăvoaie întocmai ca pânza pe care o înălbește țăranca artistă din satul Goleștilor.

Repet: priveliștea e minunată, și Piteștii aveau poate dreptate să se uite la dânsa în mută contemplare și s-o admite lung, mereu și fără sațiu; ba încă, unii din orășeni, cu temperamente poetice, blestemau adesea fluierul mercantil și de urechi spărgător al drumului de fier care, trecând podul de la Argeș, face de multe ori pe zi, de plânge lunca de gemetele lui.

Din nefericire pentru cei visători și pentru cei care-ți răspund la orice cuvânt cu neschimbatul: „am fost și noi odată...", adorațiunea trecutului și disprețul prezentului și făcăturilor lui nu mai sunt cu putință în zilele noastre.

Aceasta, cu atât mai mult cu cât, chiar în Pitești, unde până și moartea și viața păreau altădată mai agale-agale, alte straturi sau pături de lume încep să se prefire în toate ramurile activității orășenești.

Homines novi[14] pretutindeni; oameni noi în dreapta, în stânga, în sus și-n jos. Bătrânii și bătrânele, ca aceia care-mi ziceau mai acum câțiva ani cu neînvinsă tărie: „Mă voi duce tot cu căruța de birjă la București, căci nu s-a făcut în gara Piteștilor legiuita sfeștanie carului de foc, când a început să huruie pe șine", - aceşti bătrâni și bătrâne s-au dus sau sunt pe ducă. Cu dânșii dispare și până acum neschimbata fizionomie a Piteștilor.

Un călător care venea, bunăoară, la un an-doi, în dese rânduri, în acest bătrân oraș al României, și care era obișnuit să nu vadă nicio schimbare, nici măcar găurile după caldarâmul ulițelor drese, astupate, ori mai mari, ori mai multe (cunosc una pe strada Târgului de Afară, care după spusa unui bătrân preot al orașului, șade tot așa de la 1847), - acel călător nu și-ar mai cunoaște Piteștii lui; impasibilii, mândrii și împietriții lui Pitești.

Călătorul ar crede cu bună seamă că plecând de la București, din Gara Nordului (nu confundați, rogu-vă cu Gara Sudului), s-a înșelat și a luat bilet de drum pentru cine știe ce nou oraș în construcție.

Preumblându-se prin târgul Piteștilor, pe trotuare făcute dintr-o cărămidă ca și aceea a Bucureștilor, dar pe care un piteștean îmi spune că ei o numesc „rădulesceană" (voi spune de ce), - călătorul ar putea să jure pe geniul tutelar al Piteștilor, pe sfinxul[15] egiptean care până acum prezida imobil la destinele orașului, ca el nu e în ulița mare a Piteștilor. Unde sunt marchizele turcești, vreau să zic streșinile de șiță de câte doi metri de lungi la vale, care adumbreau fețele prăvăliilor și apărau de ploaie și de soare esteticele tarabe ale negustorilor de cojoace subțiri? Unde sunt acele puțuri bizare, săpate în trotuarele ulițelor și în care, și seara și ziua, străinul călător și piteșteanul distrat s-au dus în gloriile trecutului, luau o baie cu atât mai plăcută cu cât era mai neașteptată?

Întrebările urmează unele după altele, pe iute și degrabă, căci mirarea călătorului devine din ce în ce mai adâncă.

Pe bulevard s-au făcut și se fac mereu case care ar împodobi orice uliță a capitalei. Se înalță la capul lui o școală impozantă; s-a proiectat, zice-se, un... nu-mi vine a scrie, dar după câte mi se spune, va fi un Palat Administrativ. Prin alte ulițe, aceeași pasiune de clădiri. În piața ce-i zice „de la Episcopie" se operă o schimbare generară și eminamente modernă. În curând Piteștii vor avea o piață la care vor face zâmbre multe din orașele României. Avându-se în vedere zelul „à la Hausmann" care încinge pe actualii părinți ai orașului, nu m-aș mira deloc dacă, în centrul acestei frumoase piețe, s-ar înălța cine știe ce grup de bronz sau vreunul din gloriile istorice ale Piteștilor. Din piață se va tăia o uliță care va lega așa-numitul „Târg în Vale" cu centrul orașului și-n același timp va da viață maidanelor inculte și vătămătoare sănătății orașului. Și

altele, și mereu altele.

De ne-am încerca a enumera pe de rost cele ce se fac și cele ce sunt proiectate a se face, enumerația ar fi homerică și chiar obositoare. Să ne mulțămim, în termen generali a spune că azi, Piteștii prezintă călătorului aceeași fizionomie pe care, în vremurile străbune, Cartagina prezenta lui Enea și fidelului său Achate[16], când amândoi intrară pentru prima oară în născânda cetate a Didonei[17].

Comparația nu e retorică; deloc! e adusă aici prin însăși firea lucrului. Recitiți versurile poetului Romei și veți vedea că acea *molem aedificiorum*, acele *strata viarum* și *lata theatris fundamenta* (Sala Uklar la Pitești) și *immanesque columnas*, pe care le cântă Virgiliu, sunt toate pe cale de a se ridica la Pitești. Semnalăm această perfectă potriveală poeților piteșteni și le urăm în viitoarele poeme, destinate a nemuri noile podoabe ale Piteștilor, inspirație și prin urmare laurii divinului Virgiliu.

Vom reveni.

Gion.

Gion, *Din Pitești*, în „Românul”, an XXVIII, 31 iulie 1884, p. 682-683.

2. PITEŞTI

„Nu știu, zău! ne zicea mai alaltăieri un bătrân piteștean, dacă din alte puncte de vedere, drumul de fier a făcut bine orașului nostru, ceea ce știu sigur e că din cauza lui toți vecinii noștri râmniceni, câmpulungeni, argeșeni și rucăreni nu mai sunt ca înainte tributarii Piteștilor. Altădată, cei mai mulți veneau la Pitești de-și făceau târguielile; azi, pentru cele mai mici trebuințe ei dau fuga la București. Singurii mușterii care ne-au mai rămas credincioși ca și-n vremurile bătrâne sunt țăranii de prin satele apropiate de oraș”.

Și-ntr-adevăr, cuvintele bătrânului piteștean sunt foarte temeinice; le vedem îndeplinindu-se în toate zilele. Plecând de dimineață de tot din Rucăr și din Râmnic și mai peste zi din Câmpulung și Curtea de Argeș, călătorul care are drept țintă Bucureștii nu face decât a trece prin Pitești și a trage direct la gară, pentru trenul care pleacă în capitală la 5 și 20 seara. Peste trei ceasuri călătorul e în București, iar hotelierii Piteștilor așteaptă mereu călătorii care sunt să vie și care nu mai vin.

Această stare de lucruri, păgubitoare prosperității orașului, se va îngreuna și mai mult, zic unii, când se va face drumul de fier destinat a lega Câmpulungul cu linia București-Pitești-Vârciorova.

Piteștii vor rămâne atunci o simplă trecătoare. Drumul de fier care împreună cu telegraful, este factorul cel mai puternic al sistemului centralizator, va duce pe micii ca și pe marii comercianți numai și numai la București. Primăriile multora din capitalele districtelor noastre, precum și cetățenii care-și iubesc orașul au priceput această lovitură care se dă comerțului lor în folosul Bucureștilor și au căutat, până când industriile locale și înființarea de uzine vor da un avânt puternic fiecărui oraș, să lupte în contra acestui curent care târăște totul spre centru.

În așteptarea vieții independente de viața capitalei, București, viață pe care orice oraș al României va trebui cu timpul s-o aibă, multe din orașele de mâna a doua ș-a treia se silesc, în marginea puterilor lor municipale a introduce și la dânsele îmbunătățirile a căror trebuință se simte pe zi ce curge, din ce în ce mai imperioasă. Atârnă numai de la cetățenii fiecărui oraș român pentru ca, în curând, prin creația industriilor locale, capitala regatului să aibă, la rândul ei, trebuință de produsele proprii cutărei sau cutărei capitale de district. Și precum districtele varsă și vor vărsa totdeauna banii lor pentru cumpărarea obiectelor ce le găsesc în București, tot astfel aceștia să fie aduși a cere, bunăoară Piteștilor, cutare produs al locului, Focșanilor un altul, Râmnicului un altul etc. Dacă în Franța, Lyonul sau orașele Normandiei, Bordeaux sau orașele Provenței sunt în foarte multe articole tributarele Parisului, apoi și acesta cumpără nu puține din produsele industrioaselor cetăți provinciale. La câte și mai câte din orășelele foarte modeste ale Prusiei renane sau ale Saxoniei nu se închină Berlinul, capitala imperiului german?

Până atunci, până când vom avea fericirea să vedem cele mai multe din orașele României tractând capitala ca pe o colegă, iar nu ca pe o superioară, câte silințe și câtă bunăvoință pentru interesele municipale nu vor trebui să aibă toți cetățenii; cu cât zel părinții orașului nu vor trebui să stea la pândă pentru a surprinde orice ar crede folositor urbei lor!

Mereu însă, și în toate încercările, condiția de căpetenie a reușitei ne pare a fi completa independență față cu guvernul central: „Prin noi, pentru noi și cu al nostru” ar trebui să stea scris totdeauna pe toate programele consiliilor municipale. Astfel purcezând, fiecare oraș va ajunge mult mai iute la ținta dorită cu atât mai iute cu cât va ști și se va pricepe mai bine să aibă pentru dânsele pe țăranii din satele totdeauna numeroase care înconjoară capitalele districtelor noastre.

Așa, bunăoară, Piteștii care au pierdut – toți o recunosc -, cea mai mare parte din comerțul orașelor nordice vecine, datoresc astăzi animațiunea și puțina lor vioiciune comercială numai țăranilor care „vin la oraș” dumineca și în alte anumite zile ale săptămânii, când e târg.

E o plăcere pentru călătorul sau orășeanul care se pierde cu iubire în rândurile țăranilor, prin târg sau prin piață, ca să-i vază și să-i auză cumpărând și vânzând, glumind cu negustorul, văitându-se între dânșii și la urmă, luând cârduri-cârduri, drumul spre satul lor. Toți duc în sân sau la subțioară, pentru

copilaşii care-i aşteaptă în bătătura casei, darul cel mai mare şi gustos, pâinea sau lipia cumpărate de la oraş, şi care sunt pentru ţăranul român ceea ce ar fi fost să fie (dar n-a fost) „găina în oală” pentru ţăranul francez din vremea lui Henric al IV-lea, dacă bunul rege şi ministrul său Sully ar fi fost să pună în lucrare minunatele şi miloasele lor reforme.

Cu ei, cu ţăranii, oraşul ia o altă faţă. Liniştea adormitoare, ca să nu zic pustietatea, dispare când dânşii, îmbrăcaţi în haine curate sau de sărbătoare, colindă uliţele ca să-şi vândă găina, ori untul, ori pânza, sau numai ca să se plimbe şi să admire „mândreţele” Piteştilor. Ei aduc comunei veniturile cele mai frumoase şi cred că mărirea acestor venituri, de la 60.000 de lei vechi (bugetul comunal d-acum vro 10-12 ani) la 300.000 lei noi se datoreşte în mare parte şi lor.

E drept însă să adăogăm că atât autorităţile cât şi orăşenii sunt cu dânşii plini de bunăvoinţă. Temerea, bănuiala, neîncrederea, şi prin urmare ura, pe care ţăranul român le avea odinioară în contra „grecului” de la oraş se duc şi se şterg din ce în ce mai mult.

Azi, el nu mai socoteşte de 5-6 ori paralele ce a plătit şi cât „cusur” i s-a dat îndărăt şi, foarte adeseori, în loc să mai pună bobii pentru socoteală, îl vezi cu tibişirul că trage, cu o mână nedibace, pe sapă ori pe talpa botinelor noi cumpăraţi, nişte cifre primitive, pe care un epigrafist le-ar crede fidel copiate după cine ştie ce bătrână inscripţiune. Alţii, mai tineri însurăţei, merg mai departe, mânuiesc plaivazul, adică creionul, şi adună cu o seriozitate care te încântă. Împrejurul tânărului „comptabil”, bătrânii cu plete albe, cu piepturile goale, arşi de soare, stafidiţi la chip de muncă, dar încă vânoşi şi cu putere, aşteaptă sfârşitul socotelii, privind cu un fel de respect superstiţios la cel care ţine condeiul.

Tablou admirabil, demn de a ispiti şi înflăcăra talentul şi verva unui pictor român, pe care laurii lui Teniers[18], Mieris[19] şi Metsu[20] nu-l lasă în pace.

Căci, într-adevăr, dacă ţăranul român, răzimat pe puşcă, păzind la hotare sau revenind înăuntrul ţării după câmpul de bătaie, poate să inspire şi a inspirat pe poeţi şi pe artişti, nu văd ce de aceleaşi călduri româneşti şi aceeaşi dreaptă şi binefăcătoare mândrie n-ar face să tresalte sufletul şi inima privitorului, când el ar vedea pe acelaşi ţăran român, ţinând în mână, în loc de puşcă, condeiul cu care-şi socoteşte numărul intereselor sale.

Speranţele care nasc în mintea privitorului în cazul din urmă sunt mai mari şi mai înveselitoare decât cele pe care le simte în cazul dintâi, şi-mi pare că efectele şi urmările condeiului ţin mai mult decât acelea ale puştii.

Oricum ar fi, cu astfel de ţărani care vin la oraş cel puţin o dată pe săptămână, cu un consiliu municipal muncitor şi plin de excelente intenţii, şi – condiţie de căpetenie! – cu cetăţeni care nu rostesc la orice ocazie mai mult decât nefericitele cuvinte: ,,Să facă guvernul, mie nu-mi pasă!”, ci cu cetăţeni care doresc şi vor, cu toţi împreună să contribuie fiecare după putinţă la îmbunătăţirea şi reînvierea oraşului lor, Piteştii vor merge iute şi bine înainte; vor părăsi cu desăvârşire acea nemişcare impozantă de care vorbeam în prima noastră scrisoare; şi lăsând cultul şi adoraţia trecutului pe seama istoricilor, ei vor căuta să fie, ca toate oraşele moderne, prietenii prezentului şi descoperirilor lui.

Numai astfel Piteştii vor putea micşora efectele păgubitoare din multe puncte de vedere ce le-au făcut şi le vor face liniile drumului de fier, care se petrec şi se vor petrece printr-înşii, dându-le o animaţie fugitivă şi înşelătoare, de două ori pe zi câte 10 minute; numai astfel vor putea merge încet dar sigur spre ţinta dorită de orice oraş al României: industriile locale şi, prin urmare, viaţa comunală, liberă şi independentă de viaţa Bucureştilor.

Să vedem acum dacă şi Câmpulungul se îndrumează sau nu pe această cale.

Gion, *Piteşti*, în „Românul”, an XXVIII, 6 august 1884, p. 702.

3. Amintirile scriitorului și publicistului Tudor Teodorescu Braniște despre orașul Pitești

Aşadar, cititorule, vom cerceta împreună Piteştii. Un oraş începe cu gara, cum o casă începe cu uşa si cu pragul. Dar ce-ţi poate spune dumitale Gara Piteşti, care este la fel cu atâtea zeci şi zeci de gări din ţara românească? Şi totuşi, gara asta mie îmi vorbeşte. Dumneata n-o auzi, n-o înţelegi.

Aici veneam în copilărie aproape în fiecare joi după amiază. Eram liberi, nu se ţineau cursuri. Veneam cu doi-trei prieteni către ceasul cinci, când trecea prin gară Orient Expresul. Era singurul tren de lux al anilor acelora. Mai târziu a venit Simplonul. Şi, în urmă de tot, confortabilul Pullman.

Orient Expresul avea numai vagoane de dormit. Bine luminate şi elegante, ele purtau oameni care plecau în străinătate. Pentru noi, străinătatea însemna Parisul. Şi pe toţi acei călători, pe toate acele călătoare, le socoteam fiinţele cele mai fericite din lume. Femeile ni se păreau frumoase şi oamenii inteligenţi. Mai târziu am aflat că în Orient Expres circulă şi negustori de porci, şi femei înşelate, şi bolnavi care îşi caută la Viena medicul salvator. Mai târziu, toată poezia luxosului tren internaţional s-a sfărâmat. Atunci, însă...

Paul Morand a definit astfel România: „O ţară udată de două mari fluvii: Orient Expresul, care izvorăşte din Paris şi se varsă în Bucureşti, aducând de acolo cărţi, oameni şi idei, şi Dunărea, care izvorăşte din Germania şi se varsă în Marea Neagră, aducând mărfuri.”

Din gara aceasta, a Piteştilor, care dumitale nu-ţi spune nimic, cititorule, am plecat cu alţi tovarăşi, în toamna anului 1916, pe drumurile desfundate ale Moldovei, lăsând în urmă casă, cărţi, amintiri, sub pasul nemţilor biruitori care coborau la Câineni spre Argeş. Şi tot în gara asta m-am întors în vara anului 1918, cu toate tristețile pribegiei. Câţi ani sunt între 1916 şi 1918? Aritmeticeşte, doi. Omeneşte, douăzeci. Mi se pare că nimeni n-a scris drama acestei generaţii care – la șaptesprezece ani – a fost smulsă din vraja lui Eminescu și a lui Verlaine, ca să fie aruncată în brutala realitate a trăirii aspre printre oameni străini, înăspriţi ei înșiși de necazuri și de suferinţe.

Din gara aceasta, în sfârşit, am plecat în noiembrie 1918, cu un geamantan în care manuscrisele ocupau mai mult loc decât lucrurile de îmbrăcăminte şi cu o mie de proiecte și de visuri din care nu s-a înfăptuit nici unul.

Totuşi, gara e o gară ca toate gările, cu aceleaşi linii paralele, cu aceiaşi acari somnoroşi noaptea şi osteniţi ziua, cu acelaşi portar care nu ştie să-ţi spună niciodată ora trenului dumitale, cu aceiaşi hamali încovoiaţi sub povara geamantanelor, cu aceleaşi plecări şi sosiri, uneori vesele şi triumfale, cel mai adesea îndurerate şi biruite.

Bulevardul gării. Case mici. Grădini cu busuioc şi regina nopţii, flori provinciale, fiindcă şi florile îşi au ierarhia lor: un bucureştean din centru nu va consimţi în ruptul capului să pună în grădina lui busuioc şi regina nopţii. Dacă ţi-s dragi, caută-le la Piteşti, la Curtea de Argeş, la Câmpulung.

Bulevardul Piteştilor te vesteşte de la început ca intri într-un oraş mijlociu, curat şi tihnit. Oraş de pensionari, cum i s-a mai spus. Şi a fost, în adevăr, o vreme când pensionari din oraşe mai mari şi cu viaţa mai scumpă veneau să-şi sfârşească zilele aici, în linişte şi voie bună.

În mijlocul bulevardului, Statuia Independenţei. Aici, în fiecare an, în luna mai, Drăghescu, preşedintele veteranilor argeşeni din războiul de la 1877, îşi ţinea discursul. Îl revăd. Slab, de statură mijlocie, în redingotă. Chip de savant: fruntea lată şi o pereche de barbete, gen dr. Davila. Drăghescu era bărbier. Scotea şi măsele, punea şi ventuze, aplica şi lipitori. Discursul lui, acelaşi în fiecare an. Începea totdeauna cu aceeaşi frază: „Noi, care am luptat în ploaie şi foc...” Asta însemna: în ploaie de gloanţe.

Dincolo de statuie, bulevardul continuă. Casele sunt mai mari şi grădinile mai mici.

Aici, pe locul acesta viran, venea circul. „Circul” înseamnă toate circurile care în lungul anilor au poposit în Piteşti. Copiii veneau ca să râdă de glumele clovnilor, iar liceenii ca să se îndrăgostească de pulpele voinice ale baletistelor. La sfârşitul spectacolului, acelaşi număr de încheiere: era adus în arenă un măgar, iar directorul circului oferea un premiu de cinci lei – bani mulţi pe vremea aceea – cui va izbuti să facă înconjurul arenei de trei ori, în picioare, pe spinarea măgarului. Mai totdeauna, se prezenta un singur concurent, un băieţaş de la galerie, pregătit tocmai de mai înainte ca să facă pe „concurentul”. După ce-l trântea măgarul de la primii paşi, întru veselirea spectator lor, omul primea pe sub mână o „băncuţă”, de cincizeci de bani...

A, uite şi Grădina publică. A ciopârţit-o nu ştiu care primar în anii din urmă. Atunci, grădina publică era întreagă. Bulevardul o ocolea cu respect. Acum, bulevardul o taie pe din două ca pe-o râmă. Aici aveau loc „bătăile de confetii”. Aici se alegea „regina serbării”. Aici se legau întâile iubiri şi tot aici, toamna, sub castanii bătrâni se întâmplau cu lacrimi, scenele de despărţire. Colo era chioşcul muzicii. Cu câtă gravitate conducea căpitanul Matache, „Valurile Dunării”!

Strada Mare. În planul oraşului îi spunea Şerban Vodă. Dar lumea aşa-i zice: Strada Mare. E însă foarte mică. E Calea Victoriei a Piteştilor. Aici se plimbă lumea. Aici îşi dau întâlniri prietenii, sub o formă caracteristică pentru viaţa oraşului: „Ne întâlnim diseară pe Strada Mare!” Atât. Nici ora, în timp; nici locul, în spaţiu. Diseară şi Strada Mare. De-ajuns. Şi se întâlnesc mai bine decât dacă şi-ar fi precizat în amănunt ora şi locul.

Tot aici s-a concentrat puţina viaţă comercială a Piteştilor. Câteva prăvălii, două frizerii, două sau trei tutungerii, librăriile, cofetăriile, cafenelele şi bodegile.

La frizer, găseşti încă agăţate în zid, vechile „banduliere” care, prinse după urechi şi înnodate la ceafă trebuie să „preseze” mustaţa răsucită covrig. Pe vremea mea fiecare bătrân întrebuinţa „banduliera” fiindcă mustaţa era podoabă şi semn de bărbăţie. Primi tineri care şi-au ras mustaţa au fost adevăraţi revoluţionari, fiindcă „numai actorii umblă fără mustaţă”. Şi ce erau actorii atunci!

La cafenea, joc de table mai mult decât de cărţi. Joc încordat sau glumeţ, după firea partenerilor.

Iată şi Hotelul Dacia! Aici a fost şantanul, pe care-l conducea Niculae Crăcănel. Scund, iute ca argintul viu, neostenit. Aici petreceau mai ales marii moşieri şi arendaşi, înainte de exproprierea din 1919, atunci când Argeşul, ca atâtea alte judeţe, era un judeţ de latifundiari. În grădină, vara, aici am văzut pentru

prima dată, în turnee, pe Nottara, Agatha Bârsescu etc. Și când pe scena grădinii se desfășura drama, sus, la etaj, în geamlâc, spânzurau, ca să se usuce, pe o sforicică întinsă între două ferestre, cămășuțele și chiloții fetelor. Chiloților le spunea altfel, erau de stambă – nu se pomenea asemenea... risipă de mătase! – și aveau danteluță. Iar dacă vreo adiere mai poznașă se rătăcea pe sus și smulgea o pereche de pe sforicica lor, spectatorul adâncit în suferințele „Magdei" lui Sudermann (Agatha Bârsescu) sau ale „Sărmanului muzicant" (Nottara), se trezea cu petecul de stambă tocmai pe chelie...

Tot în grădina Dacia aveau loc și întrunirile politice. Aici am auzit pe Delavrancea, cu vocea tunătoare, cu ochii de mongol, cu mustața zburlită, cu coama în vânt, în vara anului 1916, lămurind unei adunări însuflețite până la delir, de ce trebuie să intrăm în război, de ce trebuie să trecem Carpații și să eliberăm Ardealul. Și, în ziua aceea, nu numai noi, cei tineri, ci mulți dintre bătrâni își ștergeau pe furiș lacrima înduioșirii.

Câțiva pași mai departe, aici, lângă tribunal, a fost „Clubul tinerimii", iar jos, „Teatrul popular". Amândouă clădite de Grigore T. Coandă. „Conu Grigoriță", „Nenea Grigoriță" sau „Domnu Coandă", - după gradul de amiciție -, a fost unul dintre cele mai interesante figuri ale vieții piteștene. N-avea decât trei clase comerciale, dar cu o aleasă inteligență și cu o frumoasă formație culturală, bătea o sută de doctori de la o sută de universități! A creat Banca populară și ar fi putut să rămână, nu spun un cămătar, dar un bancher onorabil. Nu. Mâncat de demonul creației, a clădit una dintre cele mai moderne mori din România, moara Mrazek, teatru, club etc. A fost liberal și dizident liberal. A fost, după primul război mondial, unul din amicii intimi ai lui C. Stere și unul din sprijinitorii „Vieții Românești" postbelice. De o rară distincție sufletească și de o impecabilă eleganță vestimentară, mereu frământat, mereu în contradicție cu el, cel de ieri, mereu dornic să facă altceva, aventură politică în care îl purtase marea lui naivitate și eterna lui bună credință...

Aici, în sala aceasta de teatru, am auzit pe Petre Locusteanu citind admirabilul portret al Căii Victoriei; pe Ion Minulescu și pe Radu D. Rosetti spunând versuri din opera lor; pe Alexandru Cazaban – nuvelist de mare talent, nedreptățit de toată lumea și de el însuși – făcând lectura unora dintre cele mai bune schițe ale sale.

Era atunci, în mai toate orașele de provincie, o viață intelectuală. Firește, oamenii jucau table, jucau cărți, se duceau și la șantan, dar citeau, veneau la teatru, veneau la conferințe, veneau să asculte trei scriitori citind din cărțile lor.

Să mergem mai departe. Tribunalul. Aici a prezidat pe vremuri Crasan[21]. Purta în fiecare zi redingota și jobenul, ca magistrații din literatura franceză a anului 1900. Nu știu câtă carte purta sub joben. Dar știu că sub redingotă, în partea stângă, purta o inimă bună și o conștiință dreaptă. Într-un proces, un împricinat care împrumutase bani de la reclamant, ridica, prin avocatul său, tot felul de incidente de amânare. Crasan respinsese vreo trei. Avocatul scotea, din procedură și spirit de chițibușerie, altele. Crasan, cu tot calmul lui, se enervează și întrerupe. „Un moment, d-le avocat, vreau să vorbesc cu clientul dv. Ascultă, d-le, ai împrumutat bani de la reclamant?". „Da, d-le președinte". „I-ai dat banii înapoi?" „Nu, d-le președinte". „Pai bine, dom'le, cu incidente de amânare vrei dumneata să-ți plătești datoria? Tribunalul respinge toate incidentele trecute, prezente și viitoare. Aveți cuvântul în fond". „În fond", avocatul datornicului avea cuvântul, dar nu mai avea incidente de amânare. Și datornicul a fost condamnat să-și plătească datoria fără zăbavă.

Să ne oprim o clipă la liceu. Am urâte amintiri. Am fost eliminat pe trei zile, fiindcă am fost la „Faust". Trebuia să ne tundem cu mașina nr. 1. Mașina nr. 3 însemna o intenție subversivă sau cel puțin un act de indisciplină. Nu aveam voie să ne plimbăm pe Strada Mare sau prin Grădina publică decât duminica.

Revăd pe N.I. Apostolescu, Hașdeu leit: același cap, aceeași barbă. Fusese, de altfel, discipolul lui Hașdeu. Doctor în Litere de la Sorbona, cu o teză bine lucrată și prefațată de Emile Faguet, tratând influența romanticilor francezi asupra literaturii române. Apostolescu era destinat carierei universitare. Câteva polemici din tinerețe i-au stârnit însă dușmănii, care l-au fixat pentru mulți ani la catedra liceului din Pitești. Când i-a venit, prin 1918, cred, numirea la Facultatea de Litere din Iași sau din Cluj (nu-mi mai amintesc), Apostolescu murea răpus de pneumonie cu mult înainte de vârsta bătrâneții.

Revăd pe N. Em. Teohari. Scund, slab, plăpând, cu un delicat profil francez. Scria cronici literare la „Noua revistă română" a lui Rădulescu-Motru. Cânta din vioară și prin nu știu ce paradoxală soartă, era profesor de matematici. Nu-i plăceau nici matematicile, nici profesoratul. Ar fi vrut să scrie și să citească. A purtat cu discreție o mare dramă interioară, ani și ani. Îmbătrânit înainte de vreme, singur, ocupa o cămăruță în mansarda liceului. Adesea, noaptea, îl vedeam cu lumânarea în mână, urcând scările în spirală, străbătând culoarele reci și pustii, ca să ajungă în chilia lui sub acoperiș.

Revăd pe d. Mihăileanu, ultimul conservator din țara românească. Totdeauna plictisit, totdeauna trist, aruncând rar câte o glumă totdeauna bună, totdeauna crudă. Om de mare cultură, a disprețuit cu înțelepciune și onorurile și publicitatea, oferind concetățenilor săi o rară pildă de distincție intelectuală. Sâmbătă, după ora patru, când se sfârșeau cursurile, ne adunam, cei din cursul inferior, la societatea „Doina", cei din cursul superior la „Junimea". Aceasta din urmă fusese întemeiată de Ion Minulescu, care – slătinean de fel –

își terminase liceul la Pitești. Unul dintre noi ținea o conferință, după care urmau discuțiile în contradictoriu. La „Junimea” 1-am auzit, pentru prima dată, pe Armand Călinescu vorbind despre „Pastelurile” lui Alecsandri. (...)

Am întârziat cam mult la liceu, cititorule. Hai la Trivale!

Aici, unde vezi acum casele acestea destul de bine săltate de la pământ, au fost atunci niște căsuțe mici, galbene, de lut. Geamurile sparte erau lipite cu foi de gazetă. Acoperișurile erau găurite. Erau casele lăutarilor.

Fiii acestor lăutari au mers cu sârguință la Conservator. Unii dintre ei au făcut epocă. Colegul meu de școală primară, Teodorescu „Gură-cusută” a fost mai târziu Zavaidoc. Pe la țară, la un popă sau la un învățător care are patefon, mai puteți găsi încă plăci cu cântecele lui.

Acum casele se răresc. Și iată, Trivalea! Pădurea a cam îmbătrânit și a pleșuvit nițel. Copacii sunt cam rari. Tăiat cu gust de prefectul Manolescu, parcul acesta este un minunat loc de liniște. Aici vin liceeni „când trag la fit” la latină și la matematică. Aici vin perechile de îndrăgostiți. Aici, pe deal, în dreapta era bâlciul anual, cu „încercarea puterilor”, cu „călușei” și „bărci”, cu pastramă sărată și cu bere rece. Aici, în fața chioșcurilor de lemn aveau loc banchetele politice.

Dar Trivalea nu este numai un parc. Este și un pseudonim. Ion Trivale, piteștean, a fost unul din cei mai buni critici literari din perioada 1913-1916. Eseurile lui au apărut în „Noua revistă română” a lui Rădulescu-Motru. Adunate în volum sub titlul modest „Cronici literare”, ele vesteau un eminent cercetător al scrisului românesc. Ion Trivale a murit în 1916, la Turtucaia, sub adevăratul lui nume, Iosef Netzler.

Pe aleile acestea ale parcului s-a plimbat Ion Minulescu când își făcea liceul în Pitești. Și tot pe aceste alei s-a plimbat sigur și Ion N. Theodorescu, astăzi T. Arghezi.

Cititorule, orice oraș începe la gară și se sfârșește la cimitir.

Cimitirul e sus pe deal. Domină orașul. Acum câțiva ani, cercetând morminte scumpe, ascultam mărturisirea sinceră a intendentului din acel timp. „Am peste treizeci de mii, d-le Braniște[22]! Carevasăzică, mai mulți decât sunt jos, în oraș. Treabă grea, vă asigur! Primarul are mai puțini!”

Ascultam și citind inscripțiile de pe cruci, îmi dădeam seama că orașul din vale se mută încet-încet pe dealul cimitirului. Vedeam cu melancolie că am mai mulți cunoscuți în cimitir, decât în oraș. Era în apus de soare. Peste morminte stăpânea liniștea deplină, liniștea împăcării cu veșnicia. Rar, o adiere ușoară tremura o candelă sau înfiora o floare. Rar. Altminteri, era numai tăcere și nemișcare.

Adesea, în zile grele, când mă frământă revolta împotriva nedreptății, ticăloșiei și lichelismului omenesc; când mă copleșesc necazurile și mă macină dezamăgirile; când văd nerușinata, brutala, gălăgioasa izbândă a răului asupra binelui înfrânt și doborât, îmi răsare în minte icoana de liniște și de pace a cimitirului din Pitești. Septembrie 1946.

Revista „Argeș”, nr. 8(51)/1970, p. 2.

Note:

[1]G.I. Ionnescu-Gion, *Portrete și evocări istorice*, Editura Minerva, București, 1986, p. 311-319; Gheorghe Ionescu Gion, *Portrete istorice*, Editura Librăriei H. Steinberg, București, 1894, 267p.

[2]Revista „Argeș”, nr. 8(51)/1970, p. 2.

[3]Tudor Teodorescu-Braniște, *Scara vieții: Amintiri, articole, fragmente de interviuri, texte de conferințe*, Editura Eminescu, București, 1976. Ediție îngrijită și cuvânt înainte de Constantin Darie.

[4], 2023.

[5]Marele critic literar G. Călinescu recunoștea valoarea literară și culturală a unor personalități piteștene, printre care se află criticul literar evreu Iosif Netzler, cunoscut sub pseudonimul Ion Trivale (G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, București, 1982, p. 644). Același critic literar îl omite însă intenționat pe publicistul și scriitorul piteștean Tudor Teodorescu Braniște, care și-a găsit un biograf de dată recentă. (Delia Rodica Țundrea / Duminică, *Tudor Teodorescu-Braniște - între jurnalism și literatură*, Teză de doctorat, Conducător științific prof.univ.dr. Nicolae Oprea, Școala Doctorală Filologie Pitești, 2012; Delia Duminică, *Tudor Teodorescu-Braniște, 50 de ani de ziaristică morală*, Editura Sitech, Craiova, 2015).

[6]Ion M. Dinu, *Nicolae I. Apostolescu, Omul și opera*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1983.

[7]Diu, vechiul numele al cetății dunărene Vidin (Bulgaria).

[8]Odiriu, Odriu sau Odrin, vechea denumirea a orașului Adrianopol (azi Edirne, în Turcia).

[9]Franciei, în original.

[10]Pomona, în mitologia romană a fost o zeiță protectoare a grădinilor și pomilor fructiferi.

[11]Tutulina, în original. Tutilina, a fost o zeiță din mitologia romană care purta de grijă culturilor de cereale.

[12]Terpsihora este una dintre cele nouă muze, considerată muza dansului și a muzicii corale.

[13]Muza tragediei.

[14]Oameni noi (latină).

[15]Sfinghele, așa în original.

[16]Achate, unul dintre tovarășii credincioși ai lui Enea, care l-a însoțit pe erou în peregrinările lui spre Italia.

[17]Didona, legendara regină a Tirului, care a fondat Cartagina, cu o colonie de fenicieni (800 î.Hr.).

[18]David Teniers cel Tânăr (1610-1690) a fost un pictor flamand.

[19]Frans van Mieris cel Bătrân (1635-1681) a fost un pictor olandez.

[20]Gabriel Metsu (1629-1667) a fost un pictor olandez de scene istorice, portrete și natură moartă.

[21]Crasen, în original.

[22]Registrul de înmormântări de la Cimitirul Sf. Gheorghe deschis în anul 1880 a ajuns la 30.000 de înregistrări în anul 1957. La recensământul național al populației din 1956, orașul Pitești avea puțin peste 38.000 locuitori.

1895, 1896 și 1897, primii ani ai cinematografiei în România

Robert-Aurelian ROMAN

Tehnica de redare a imaginilor în mişcare apare la sfârşitul secolului XIX, ca urmare a strădaniilor lui Thomas Alva Edison, Etienne-Jules Marey, Robert William Paul, dar cei care vor reuși să se impună ca inventatori ai cinematografului, vor fi în cele din urmă frații francezi Auguste și Louis Lumière. Construcția unui aparat care să poată înregistra și reda imagini în mișcare a fost rezultatul unor strădanii ale mai multor ingineri, în ceea ce putem numi o cursă acerbă pentru întâietatea în acest domeniu.

Thomas Alva Edison, strălucitul inventator american, a fost cel care patentează în anul 1891 un aparat ce putea prezenta imagini succesive captate pe o peliculă de celuloid cu lăţimea de 35 mm., acoperită cu nitrat de argint și cu perforații laterale pentru a permite antrenarea acesteia. Apare astfel *kinetographul*, un aparat de redare a mișcării ce va fi comercializat de către Edison. Acest aparat reda circa 1 minut de film și era proiectat să permită utilizarea doar de către o persoană. Acest fapt va influența ulterior cursa de cucerire a pieței, pentru că aparatul *cinématograph* al fraților Lumière va permite proiecția pe un ecran și posibilitatea ca mai multe persoane să poată viziona simultan filmarea. A fost, din partea lui Edison, o greșeală de marketing ce l-a costat titlul de inventator al cinematografului.

Kinetoscopul a fost prezentat de către Edison în lumea întreagă, în cadrul unor ședințe de promovare, în principalele capitale europene. Bucureştiul a fost printre acestea, conform atestării documentare. Principalele surse documentare ce atestă prezentările de „imagini în mişcare" în România, la aceea epocă, sunt anunțurile din presa scrisă și literatura memorialistică. Dintre acestea, presa scrisă este cel mai important izvor de documentare datorită existenței numeroaselor ziare centrale și locale, fapt ce demonstrează și amploarea dezvoltării activității jurnalistice din acei ani în țara noastră. Am identificat astfel, față de prezentarea cu aparatul cinematograf (1896) și alte două prezentări, cu kinetoscopul (1895) şi animatograful (1896).

1895 – Prima prezentare din România cu Kinetoscopul lui Edison, atestată documentar

Pe data de 3 iunie 1895, ziarul *Lupta*[1] nr. 2588, an XII, consemnează într-o rubrică de ştiri că „D. T. Economy dă astăzi la orele 10 a. m. o şedinţă de experienţe, spe cială pentru presă, cu nouile aparate ale lui Edison, Kinetoscopul şi Kine tophonul, într-o sală a Hotelului Bristol, după Bulevardul Academiei". Deci, la hotelul Bristol de pe strada Academiei se făcea o proiecţie de imagini în mişcare cu kinetoscopul, însoțită de o sonorizare realizată cu kinetofonul, ambele fiind invențiile lui Edison. Pentru filmarea imaginilor pe peliculă, Edison folosea un aparat numit kinetograf (kinetograph) iar ulterior, pentru redarea acestora, se folosea kinetoscopul. Reprezentația aceasta era special organizată pentru presă.

Despre kinetograf (chinetograf) aflăm încă din anul 1891 dintr-un articol din ziarul *Tribuna*[2] (preluat probabil din ziarul *Universul*, așa cum scrie la finalul articolului) din 21.VI.1891, nr. 139, an VIII, din Sibiu, pe atunci în Imperiul Austro – Ungar: „(Chinetograful lui Edison). Ziarele americane au făcut mult sgomot în privința unei invenții noue a lui Edison; ecoul a străbătut în foile europene și azi o mulțime de oameni sunt curioși să afle despre ce e vorba. Edison n-a făcut invențiunea aceasta pe basa vr-unui principiu nou, ci a alcătuit-o din fonograful seu și din fotografie. Mașina e combinată așa, ca o persoană, care stă în camera sa, să audă în fonograf glasul actorilor ce joacă pe o scenă, și uitându-se pe o pânză întinsă pe părete, să vadă scena și pe actori și să distingă toate mișcările acestora, luate prin fotografia instantanee. [...]". Tot ziarul *Tribuna*[3] din 15.VI.1895, nr. 135, an XII, tipărește la rubrica „Varietăți", un articol pe tema kinetografului: „(Chinetograful). Chinetograful ar fi fără îndoială o descoperire mare a secolului, făcută de celebrul Edison. Chinetograful este un aparat electric ca și fonograful; observăm însă din capul locului că tehnicienii electriciani nu sunt de acord întru aprecierea aparatului și cei mai mulți au o opiniune nefavorabilă pentru noul aparat. *Electrotechniker*

Anunțul din ziarul Lupta, București, sâmbătă, 3 iunie 1895, nr. 2588, an XII

EDITIA A DOUA
LUPTA
ORGAN DEMOCRAT-RADICAL

D. T. Economy dă astă-zĭ la orele 10 a. m. o şedinţă de experienţe, specială pentru presă, cu nouile aparate ale luĭ Edison, Kinetoscopul şi Kinetophonul, într'o sală a Hoteluluĭ Bristol, după Bulevardul Academieĭ.

scrie, că idea nu este cu totul nouă, și ar întâmpina greutăți la punerea în practică, căci nici lumina soarelui nici lumina artificială nu ar fi de ajuns pentru toate problemele aparatului. [...]”.

În anul 1895, frații Auguste și Louis Lumière construiesc un aparat de proiecție a imaginilor. Aparatul putea efectua atât înregistrarea (filmarea) cât și redarea imaginilor și rezolva problema antrenării peliculei (la kinetograful lui Edison, pelicula parcurgea un zig – zag complicat în interiorul aparatului). Pelicula era stocată în exteriorul aparatului, pe două role, fapt ce permitea asigurarea unei lungimi considerabil mai mari a filmului și o depanare facilă. Pe data de 13 februarie 1895, frații Lumière depun cerere de brevet pentru un aparat numit „*chronophotograf reversibil*” și redenumit apoi „*cinématograph*”. Pe 28 decembrie 1895 la *Salonul Indian* al restaurantului *Grand Café*, situat pe Boulevard des Capucines nr. 14 din Paris, are loc prima proiecție cinematografică publică, cu aparatul fraților Lumière. Fiecare bobină (rolă) din cele zece bobine proiectate, dura circa 50 de secunde.

1896 - Primele proiecții cinematografice cu aparatele Cinématograph și Animatograph în România, atestate documentar

Pe 27 mai 1896, la cinci luni după prima proiecție publică de la Paris cu aparatul fraților Lumière, la București sosește o echipă a companiei *Lumière*, adusă de impresarul Edwin SchurmannLouis Janin, Charles Delattre, frații Bonheur. Primele proiecții au fost făcute la sediul ziarului de limbă franceză *L'Indépendance Roumaine*, care se tipărea la București din anul 1876 și la teatrul *Hugo*. Sosirea acestei noi invențiuni fusese anunțată cu ceva vreme înainte în ziarul *L'Indépendance Roumaine*, de către cronicarul monden al ziarului, Mihail Ion (Mișu) Văcărescu (acesta semna articolele sale sub pseudonimul Claymoor). Se proiectau „vederi” cinematografice, precum: „Un dineu”, „Lecția de biciclete”, „Grădina Botanică”, „Dejun pe iarbă”, „Piața Operei din Paris”, „Pe lac”, „La băi la mare”, „Un bufet” și „Sosirea unui tren în gara Ciotat”[4]. Vor urma proiecții cu: „Intrarea Țarului în Kremlin”, „Serbarea rusească”, „Ieșirea lucrătorilor din uzina Lumière” (Lyon), „Tâmplarul la lucru”, „Plecarea în trăsură”, iar la cerere , „O gondolă în Veneția”, „Băile de mare”, „Sosirea trenului”, proiecții ce aveau mare succes.

În ziarul *L'Indépendance Roumaine* din 4 iunie 1896, redactorul Mișu Văcărescu (Claymoor) anunța că **luni 27 mai 1896**, la sediul ziarului din Calea Victoriei, pe holul de la etajul I, a avut loc o reprezentație a „minunii secolului”, „Cinematograful, această senzație a zilei, a fost trimis să încânte Bucureștiul” de celebrul impresar al Adelinei Pati și al Eleonorei Duse, domnul ESchurmann, iar ziarul *L'Indépendance Roumaine*, a fost gazda și organizatorul primelor reprezentații cinematografice în București. Pe 29 mai, a avut loc și o reprezentație pentru presă, așa cum reiese din anunțul publicat în ziarul *Adevărul*[5].

Ulterior, pentru o perioadă de timp, proiecțiile au avut loc la teatrul Hugo. Se proiectau, cum aflăm tot din ziarul *Adevărul*[6], filmele „Jocul de minge”, „Tâmplarul la lucru”, „Copiii la dejun”, „Defilarea șefilor coreeni”, „Trăsura de gală a Țarinei”, „Țarul și Țarina ducându-se la biserică, cu toată suita, la încoronare”, „Băi de mare”. Prezentarea

https://bucurestiivechisinoi.ro/2021/07/august-1896-si-deja-cinematograful-castiga-teren-in-bucuresti/ [29.V.2022]

HALL DE L'INDEPENDANCE ROUMAINE
Piața Teatrului Național
Cinematographul LUMIERE

Fotografie animată. Intrarea Țarului în Kremlin. Serbarea Rusească. Eșirea lucrătorilor din uzina Lumière (Lyon). Têmplarul la ucru. Plecarea în trăsură. (După cerere). O. gondolă în Veneția. Băile de mare Sosirea trenului, cari obtin în fie-care zi nn succes foarte mare. Deschis în fie-ce zi de la 5—7 p. m. și de la 8—11 seara. Ședințe la fie-ce jumătate oră. Intrarea pentru o persoană 1 franc, un copil 50 bani.

Cronică la avanpremiera primei proiecții cinematografice din România, scrisă în limba franceză de Claymoor (Mihail Ion Văcărescu), la rubrica *Carnet du high-life* în ziarul *L'Indépendance Roumaine*, București (Marian Țuțui, Din istoria criticii de film din România 1896–1947, în „Studii și cercetări de istoria artei, teatru, muzică, cinematografie”, serie nouă, tom 14 (58), Academia Română, Institutul de Istoria Artei „G. Oprescu”, București, 2020, p. 62.)

Carnet du High-Life

Avant le rideau

Hier soir, l'appareil du cinématographe a été posé dans le grand salon du journal où seront données les séances de jour et de nuit. La lanterne à projection, après avoir cherché le point, nous a donné une charmante représentation d'essayage. Nous avons vu une sortie d'église un jour de fête. Sous le porche du temple descend la foule des croyants. On y reconnait tous les types, la vieille dévote son bréviaire à la main, la femme élégante, l'homme bigot, le fervent croyant, le jeune flirteux qui ne respecte pas même la sainteté du lieu. Puis nous avons assisté à un dîner, où tous les convives étaient de fières fourchettes. Le président de la table découpait les grosses pièces et faisait passer les assiettes garnies de poulardes et de faisans aux invités, tandis que des domestiques versaient à la ronde le bordeaux et le champagne fumant dans les coupes. Après ce repas, nous avons fait un tour sur le boulevard des Italiens, où l'encombrement des voitures de toutes sortes étaient si grand, qu'il était difficile de passer d'un trottoir à l'autre. Des pédaleuses restaient en détresse et des bécaneurs tombaient de leur cheval de fer. Cette vue animée de ce coin magique de Paris fera plaisir à plus d'un et lui rappellera de bien agréables souvenirs.

De là, le mystérieux personnage qui dirigeait cette lanterne aussi mystérieuse que lui nous a conduits au Moulin Rouge pendant une fête de nuit.

Pour nous délasser les nerfs nous nous sommestrouvés au bord d'un lac, où nous attendaient de gracieuses barques enguirlandées et pavoisées. Après une délicieuse promenade sur ce lac enchanté, nous nous sommes trouvés tout d'un coup sur le perron d'une gare, juste à l'arrivée du train. Les vagons étaient bondés de monde et lorsque les portières s'ouvrirent, nous avons assisté à un défilé des plus curieux et qui paraissait ne plus devoir finir.

Cette vue est saisissante. Tout se déroule avec une telle vérité et une telle vitesse qu'on croit en effet que c'est la réalité.

Les autres vues sont, dit-on, encore plus belles, mais on les garde pour l'ouverture high-life, qui aura lieu demain soir samedi à neuf heures du soir.

On peut se procurer dès maintenant à l'agence théâtrale du journal des billets pour cette représentation, qui sera non seulement une primeur, mais un spectacle des plus élégants.

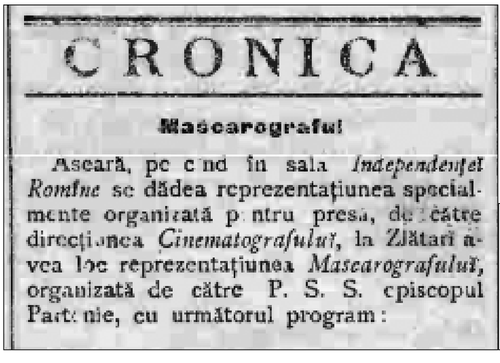
cinematografului a beneficiat de o campanie de promovare în presă extrem susținută și bine organizată de către firma Lumière. Pe parcursul întregului an 1896 dar și în anul 1897, principalele ziare din București (*L'Indépendance Roumaine*, *Universul*, *Adevărul*, *Epoca*, *Voința Națională*, etc.) vor prezenta informații cu privire la proiecțiile cinematografice cu aparatul *Lumière*, acestea fiind cele mai importante și de durată.

Pe data de 26 mai 1896, la Moscova a avut loc încoronarea țarului Nicolae al II-lea al Rusiei. Acest eveniment a fost filmat de către operatorii francezi Charles Moisson și Francisque Doublier[7]. La încoronare au participat și reprezentanții Casei Regale a României, Principele Ferdinand și Principesa Maria, care era verișoară primară cu țarul Nicolae al II-lea. Astfel, Ferdinand, viitorul Rege al României și Maria, viitoarea Regină a României, vor fi primele personalități române imortalizate pe pelicula cinematografică, încă din anul 1896. Evenimentul este rememorat de Regina Maria, ca urmare a revederii filmului în Franța, un sfert de secol mai târziu, în jurnalul său: „ni s-a prezentat un film cu scene din viața Romanovilor și mai ales cu încoronarea lui Nicky. Nu știam că existau cinematografie în vremea aceea, oricum, era la începuturi- însă ei erau acolo, pe ecran, cu toții! Trecând pe lângă noi ca niște fantome ale unei perioade care nu mai există. Îngrozitor! (...) O extraordinară emoție ne-a făcut pe toți să plângem. A fost nespus de impresionant să-i văd pe țar, pe țarină, toată familia imperială defilând prin fața ochilor mei. Și eu, cu Ducky (sora Reginei Maria), eram în film, coborând scările Kremlinului în marea procesiune, era însă atât de multă lume, încât nu era chip să se distingă toate figurile"[8].

Proiecțiile cu aparatul Lumière nu vor fi, însă, singurele proiecții cinematografice prezentate în anul 1896. Și alt aparat de proiecție a imaginilor mișcătoare va fi prezentat în România. Astfel, ziarul *Constanța*, din **Constanța**, de **duminică 21 iulie 1896**, anunță că domnul S. Petrescu prezintă o mare invențiune americană, *Animatographul* (numit în anunț Super Sineanimatograph,) cu reprezentații în fiecare seară de la orele 8-9 p.m., 9-10 p.m. și 11-12 p.m.[9]

Nu există în anunț alte informații despre acest aparat. Este posibil să fie vorba despre proiectorul cinematografic numit „Animatograph" al lui Robert William Paul, pionier britanic în industria filmului, creator de aparate cinematografice și tehnici de film. Acest proiector, numit inițial „Teatrograph" și redenumit „Animatograph", din 1896, s-a exportat și s-a vândut în lumea întreagă. În ceea ce-l privește pe misteriosul domn S. Petrescu, ca ipoteză de lucru presupun că acesta ar putea fi dobrogeanul Simion Petrescu, gimnast, fost elev al lui Gheorghe Moceanu, mai târziu om de presă, politician, primar al Mangaliei și personaj pitoresc, descris în scrierile sale cu privire la România de însuși Lev Troțki. Simion Petrescu a participat la turnee mondiale ca gimnast, ajungând la Paris, Londra, Copenhaga, Chicago, New York, Roma, în America, Africa, India[10] și este posibil să-și fi procurat un astfel de aparat cinematografic pe care a ales să-l prezinte public, încurajat de reușita turneului în România al tehnicienilor fraților Lumière sau a fost contactat pentru realizarea de prezentări demonstrative de agenți comerciali.

Ziarul *Voința Națională*[11] de vineri, 7 iunie 1896, nr. 3444, an XIII, prezenta o comparație între kinetoscop și cinematograf, prezentând detalii tehnice de funcționare și avantajele cinematografului. Aflăm că „ [...] De curând, Edison a inventat, sub numele de Kinetoscop, un aparat mult mai perfecționat, putând observatorul să privească un mare număr de vederi, adică reproducerea unei scene de o durată destul de lungă. Principiul acestui aparat este același ca și cel precedent, adică, pe când se arată succesiv imaginile fotografice, în același timp o cutie prevăzută cu mici găuri le prezintă vederi în mod succesiv. Imaginile se obțin pe o bandă de celuloid sensibilizată, ale cărei margini sunt găurite. În aceste găuri se îmbină dinții unei roți care face ca banda să se miște. Nu de mult, frații Lumière au construit, sub numele de Cinematograf, un aparat mult mai perfecționat decât cele precedente. Cu acest aparat putem vedea, de o dată

CRONICA

Mascarograful

Aseară, pe când în sala *Independenței Romîne* se dădea reprezentațiunea specialmente organizată pentru presă, de către direcțiunea *Cinematografului*, la Zlătari avea loc reprezentațiunea *Mascarografului*, organizată de către P. S. S. episcopul Part: nie, cu următorul program:

Adevărul, an. IX (1896), nr. 2580

Adevărul, an. IX (1896), nr. 2548

TEATRUL HUGO

Cinematographul LUMIERE

Reprezentațiunĭ în toate zilele.

Azĭ DUMINECA 7 (19) Iulie 1696 de la orele 5 seara pînă la 12 noaptea:
Jocul de minge.
Tîmplarul la lucru,
Copiĭ la dejun,
Defilarea șefilor Coreenĭ,
Trăsura de gală a Țarineĭ,
Țarul și Țarina ducîndu-se la biserică, cu toată suita, la încoronare, și
Băĭ de mare.

Intrarea generală 1 leŭ
Copiĭ 50 banĭ

288—25

mai mulţi, o succesiune de vederi timp de aproape un minut, adică 15 pe secundă, ceea ce reprezintă 900 vederi pe minut. Imaginile se proiectează pe un paravan cu dimensiuni destul de mari (aproape un metru pătrat), cu toate că fotografiile de pe banda originală n-au mai mult de 2 centimetri pe latură. Însemnătatea cea mare însă a acestui aparat e că, în scurtul interval de timp (1/15 din secundă) care se scurge între trecerea celor două fotografii succesive, 1/4 numai, adică 1/60 din secundă, se întrebuinţează pentru schimbarea fotografiei. Celelalte trei sferturi de secundă, fotografia rămâne nemişcată, proiectată pe paravan. Cu alte cuvinte, perioadele de obscuritate sunt cu totul scurte în raport cu perioadele de lumină, pe când totul se petrece contrar la aparatele precedente. La cinematograful Lumière, tremurul e foarte neînsemnat şi abia se poate observa întreruperea proiecţiunei. Mecanismul cinematografului se aseamănă cu acela al unei maşini de cusut: mişcarea bandei cu fotografii corespunde cu mişcarea stofei; proecţiunea razelor luminoase corespunde cu penetraţiunea acului. Mişcarea bandei se face prin ajutorul unei maşini dinţată, iar banda e apucată de două ghiare cari pătrund în deschizăturile perforate ale marginilor. Cinematograful se poate vedea în clădirea ziarului *L'Indépendance Roumaine*, unde atrage foarte multă lume. În adevăr, nimic nu poate fi mai curios decât a vedea o fotografie animată şi rămâi uimit de mulţimea diferitelor mişcări cari se succedează la interval de un minut."

1897 – Primele filmări din România, atestate documentar

Printre subiectele din *Catalogul vederilor cinematografice pozitive* ale *Societăţii Lumière*, publicat pentru prima oară în monografia dedicată creatorului cinematografiei de către Georges Sadoul, figurează la nr. 551 şi 552, două subiecte turnate la Bucureşti, dar cărora Sadoul nu le putuse identifica autorul, însă investigaţiile făcute la Institutul de Istoria Artei au înlesnit acest lucru. Subiectele erau datorate operatorului din Bucureşti de origine franceză Paul Menu şi făceau parte dintr-un număr de 17 subiecte de actualităţi sau, cum se spunea în programele de pe atunci, de „vederi româneşti", filmate între 10 mai şi 27 iulie 1897, cu un aparat Lumière cumpărat special în acest scop, şi developate la Lyon, în laboratoarele acestei societăţi[12]. Premiera primelor trei „vederi" româneşti a avut loc la **8 iunie 1897**, stabilind astfel **data de naştere a cinematografiei româneşti**. Presa vremii a consemnat acest eveniment.

Paul Menu era la acea vreme un tânăr de 19 ani, dintr-o familie franceză stabilită la Bucureşti ce deţinea un magazin de optică, pe Calea Victoriei la nr. 96. Acesta a fost solicitat de ziarul *L'indépendance roumaine* să se ocupe de spectacolele de film de la sediul ziarului şi să realizeze filmări şi cu subiecte româneşti. Filmările sale sunt de calitate, fiind incluse în catalogului Lumière. Paul Menu a trăit zeci de ani la Bucureşti, iar mai apoi, în preajma celui de-al doilea război mondial, s-a întors în Franţa[13]. La 93 de ani primea vizita reporterilor români în anii 70 ai secolului XX. Există disponibilă şi o filmare a evenimentului.

În cele 40 de zile dintre 10 mai şi 20 iunie 1897, a înregistrat 17 filmări de „actualităţi", de câte un minut, ce au fost developate la firma Lumière din Lyon, readuse şi proiectate publicului la Bucureşti[14]. Unele dintre aceste prime filmări din România au fost mult timp considerate pierdute dar, în 1995 au fost redescoperite la „Cinemateca" din Paris. Cele 17 filme sunt: Defilare de 10 mai; M.S. Regele călare ocupând locul pe bulevard pentru a prezida defilarea; M.S. Regina în trăsură şi M.S. Regele călare revenind la palat escortaţi de statul major regal şi de ataşaţii militari străini; Târgul Moşilor (I) ;Târgul Moşilor" (II); Cântarul la hipodromul Băneasa; Tribunele la cursele de la Băneasa; Terasa cafenelei Capşa; La şosea (I); La şosea (II); Bufetul de la şosea; Bastimentele flotilei de pe Dunăre; Exerciţiile marinarilor flotilei de pe Dunăre; Inundaţiile de la Galaţi (I); Inundaţiile de la Galaţi (II); Inundaţiile de la Galaţi (III); Inundaţiile de la Galaţi (IV).

Deci, între anii 1895-1897, au loc la Bucureşti şi Constanţa prezentări de imagini în mişcare cu aparatele de proiecţie kinetoscop, cinematograf şi animatograf. Cinematograful este cel care va avea cel mai mare succes de piaţă şi se va impune ca soluţie tehnică. În 1897 apar şi primele filmări din România, un lucru absolut remarcabil. Filmările româneşti au rulat la cinematograful din ţară şi au fost difuzate şi internaţional.

Note:

1 https://adt.arcanum.com/ro/ [12.V.2023]

2 Ibidem.

3 Ibidem.

4 http://www.istoriafilmuluiromanesc.ro/ifr~croinica-primei-proiectii-de-film-anuntate~231, [08.XII.2021].

5 *Adevărul*, an. IX, nr. 2548, 30 mai 1896, , [06.II.2022].

6 *Adevărul*, an. IX, nr. 2580; 1896, , [06.II.2022].

7 Manuela Cernat, *Cinematograful în istorie (I)* în „Studii şi cercet. ist. art., Teatru, Muzică, Cinematografie", serie nouă, T. 5–6 (49–50), Bucureşti, 2011–2012, p.4.

8 *Ibidem*, p.4.

9 *Constanţa*, an IV, nr. 170, duminică 21 iulie 1896, , [12.IV.2022].

10 https://www.ziuaconstanta.ro/in-constanta/constanta-de-odinioara-in-imagini/constanta-de-odinioara-simeon-petrescu-dansator-om-politic-fondator-de-ziare-galerie-foto-580150.html, [27.V.2022].

11 https://adt.arcanum.com/ro/ ; [12.V.2023]

12 Ion Canatcuzino, *Românul Paul Menu, operatorul lui Lumière,* în „Cinema", nr. 12, decembrie 1970, Bucureşti.

13 *Ibidem.*

14 Călin Căliman, *Istoria filmului românesc 1897-2017*, Editura Euro Press Group, Bucureşti, 2017, p. 15-16.

Cumplita Moarte şi *Tânăra Împărăteasă* de la Biserica filie Glâmboc, comuna Bascov, Judeţul Argeş

Pr. drd. Marius MARINAC

Biserica filie cu hramul *Adormirea Maicii Domnului* din Glâmboc, Comuna Bascov, Judeţul Argeş (foto 1) este declarată monument istoric, fiind clasificată în LMI cu numărul [1]. Lăcaşul de cult este situat pe partea stângă a pârâului Glâmboc, la 400 m nord de biserica parohială de zid, la limita nordică a cătunului Glâmboc-Vale, în lunca care desparte două dealuri, pe delul dinspre nord-est aflându-se cătunul Glâmboc-Deal, iar pe celălalt fondul forestier.

Biserica din lemn, tencuită la exterior (foto 2), este edificată între anii 1804-1808, ctitorie a moşnenilor satului Radu Draguţoiu cu soţia Creaţa şi Radu Diaconu, fiind aduşi cei mai buni meşteri lemnari vâlceni, care au construit-o din bârne de lemn de stejar şi au acoperit-o cu şiţă, având formă de navă cu o singură turlă care serveşte şi drept clopotniţă, preoţi fiind între 1808 şi 1859 Iana şi Ristea[2]. Pisania aflată pe faţada vestică a peretelui dintre pronaos şi naos, între arcul pasajului de acces şi arcul practicat ca fereastră, între pronaos şi naos, marchează momentul, în limba română, cu litere chirilice, decriptarea fiind: *"Cu vrerea Tatălui şi ajutorul Fiului şi cu săvârşirea Sfântului Duh, Amin. Ridicatus-a aceasta sfântă biserică din temelie prin osteneala robilor lui Dumnezeu Radu Draguţoiu şi Creaţa, Radu Dascălu şi s-a înfrumuseţat şi cu zugraveli după cum se vede ca să le fie spre pomenire veşnică a zilelor Prea Înaltului Domnului nostru io Constantin Alexandru Ipsilant Voievod în zilele Prea Sfinţitului şi iubitorului de Dumnezeu Episcopul nostru Iosif şi s-a târnosit punându-i hramul Adormirea Maicii Domnului, leat 1808. Panteleimon zograf"*[3].

Pictura de pe tâmpla zidita a altarului şi peretele despărţitor dintre naos şi pronaos a fost realizată de către Panteleimon "Zograf"[4]. În 1869, în faţa intrării este adăugat un pridvor de zid, moment reliefat de noua pisanie: *„Cu ajutorul lui Dumnezeu sau ridicat acest sfânt anvon prin osârdia şi cheltuiala robilor lui Dumnezeu Hristea Diaconu, Eliana Diaconeasa, Stefan preotu, Ioana preotiasa, Ioan, Ilinca. Și sau săvârşit la anul 1869 mai 22, Apostu zugravu [din] , Nicolae zugravu din "*[5]. Peste pisania din anul 1869 se distinge textul din anul 1956: *„Această biserică este renoită de Ion, Gică, fiul său Marin și nora ... 1956"*[6].

Ioana Cristache Panait, în lucrarea *Biserici de lemn din Judeţul Argeş* arată: *„Pictura lui „Panteleimon zograf, cât şi aceea a lui Apostu şi Nicolae, au fost deteriorate nu numai de fum, dar şi de intervenţiile fără de pricepere (ultimele din 1956). Atribuim primului decorul peretelui cu pisania de la 1808, chipurile arhanghelului Mihail, al Sfântului Gheorghe, fiind de sprijin în acest sens şi scena „Plângerii Iui lisus", de pe lemnul peretelui de nord al altarului*[172]*. Apostu şi Nicolae au reprezentat, în pridvor: „Raiul", „Judecata de apoi" (foto 3, 4 și 5) cu „crâşnirea dinţilor", dar şi reprezentarea morţii, respectiv monologul acesteia...".*[7]

În exterior, în partea sudică a bisericii, este zugrăvită *Cumplita Moarte* şi *Tânăra Împărăteasă (foto 6)* de către zugravii Apostu şi Nicolae. *"Motivul*

Biserica filie cu hramul Adormirea Maicii Domnului din Glâmboc

confruntării dintre Moarte şi fiinţa umană...poate fi interpretată ca un rudiment tardiv al medievalelor Dansuri macabre occidentale...”[8].

Imaginea Morţii sub forma *Memento mori*[9] este deseori reperată pe zidurile lăcaşurilor de cult din Ţara Românească[10] edificate în perioada secolelor XVIII-XIX. Pictura *Cumplita Moarte şi Tânăra Împărătească* nu respectă canoanele picturii bizantine, fiind realizată în stil popular. Deasupra scenei este scris anul 1869, sub care se află inscripţia *Cumplita Moarte* în limba română cu caractere chirilice. Moartea are o înfăţişare scheletică, având părul vâlvoi şi ochii mari. Pe umărul stâng ţine coasa cu vârful în jos iar mâna dreaptă stă întinsă spre tînăra împărătească. Între cele două personaje, autorul picturii a reliefat un dialog în care Moartea îi adresează împărătesei următoarele cuvinte:: *„Cucoană împărătească, mult eşti mândră şi frumoasă, ai trăit în lume bine, vino de joacă şi cu mine”*[11], textul fiind scris în limba română cu alfabet chirilic.

„Tema morţii nu este singulară în pictura murală din România. Mai există biserici, chiar în judeţul Argeş, cum ar fi Biserica Olari din Curtea de Argeş, unde, la fel ca şi aici, pe partea exterioară a bisericii, este reprezentată moartea.”[12]

Cumplita Moarte şi Tânăra Împărătească de la Biserica filie din Glâmboc este o pictură care, chiar dacă este realizată în stil popular, impresionează puternic privitorul, aspect greu de găsit la alte picturi murale de pe bisericile României. Acest lucru a fost posibil datorită temei picturii, aceea a morţii ineluctibile. Imaginile Thanatos-ului din pictura exterioară de la Biserica filie din Glâmboc au rolul de a conştientiza efemeritatea timpului şi conştientizarea Judecăţii de Apoi.

Scenă din pictura Jucății de Apoi din pridvorul bisericii

Cumplita Moarte sį Tânăra Împărătească

Note:

[1]Ministerul Culturii şi Patrimoniului Naţional, *Lista Monumentelor Istorice 2015* H. C. M., 1160/1955, nr. 2160. În 1955 apare ca monument istoric prin Hotărârea Consiliului de Miniştri H. C. M. 1160/1955, nr. 2160.

[2]Arhiva Parohiei Glâmboc, Comuna Bascov, Judeţul Argeş, p. 2.

[3]*Ibidem.*

[4]Sevastiţa C. Găiseanu, Sever I. Moiceanu, *Bascovul de-a lungul vremii 1421-2001,* Ed. Paralela 45, Piteşti-Bucureşti-Braşov-Cluj Napoca, 2004, p. 162.

[5]Arhiva Parohiei Glâmboc, Comuna Bascov, Judeţul Argeş, p.3.

[6]*Ibidem.*

[7]Ioana Cristache Panait, *Biserici de lemn din Judeţul Argeş,* Piteşti, Editura Ordessos, 2010, p.10.

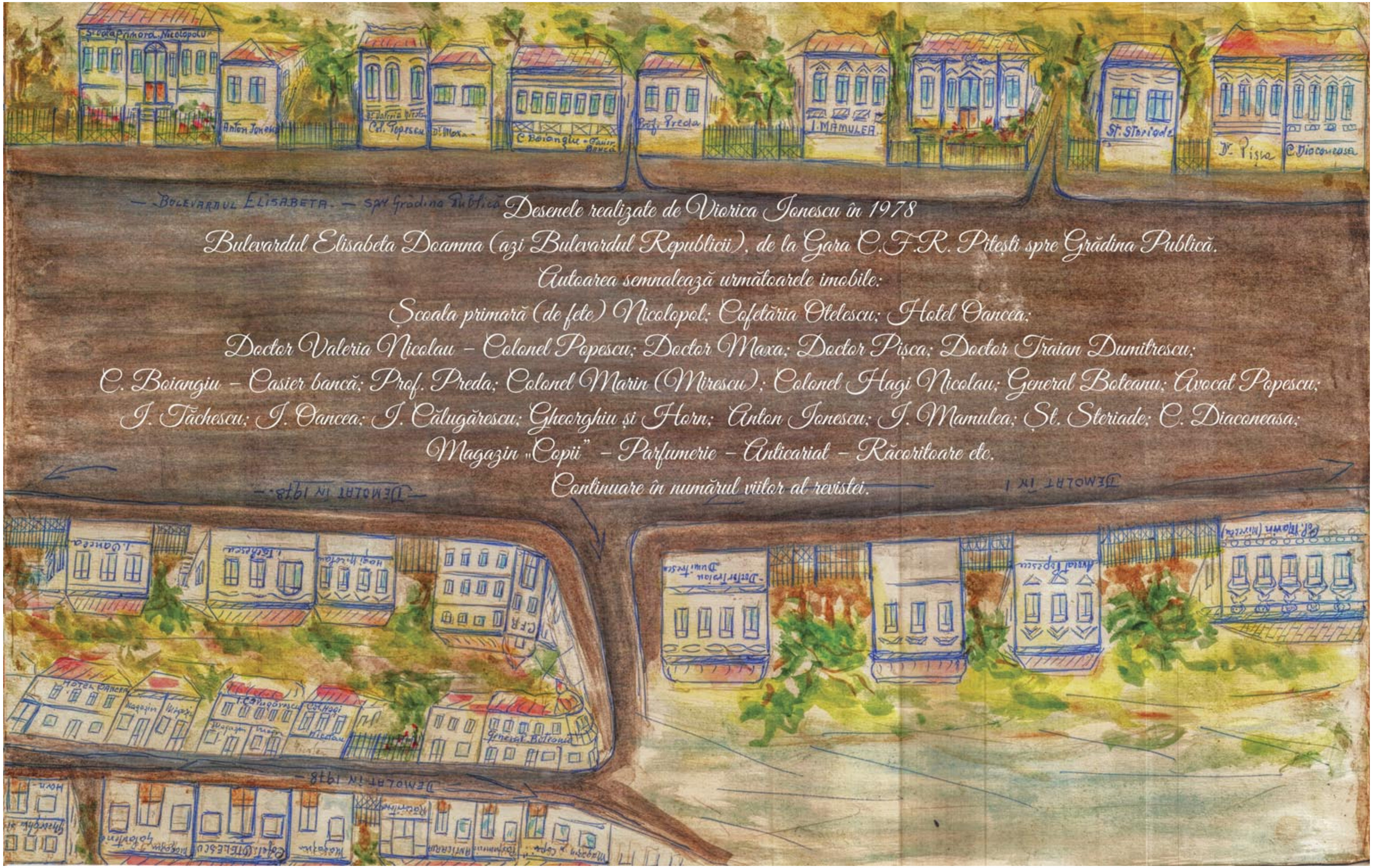
[8]Cristina Bogdan, *Moartea și lumea românească premodernă, discursuri întretăiate,*București, Editura Universității din București, 2016, p. 227.

[9]*Nu uita că vei muri* – limba latină.

[10]Andrei Paleolog *Pictura exterioară din Ţara Românească*, Editura Meridiane, Bucureşti 1984, catalog, p. 56.

[11]Ioana Cristache Panait*, op.cit.* p. 10.

[12] (accesat 22.12.2022)

Desenele realizate de Viorica Ionescu în 1978

Bulevardul Elisabeta Doamna (azi Bulevardul Republicii), de la Gara C.F.R. Pitești spre Grădina Publică.

Autoarea semnalează următoarele imobile:

Școala primară (de fete) Nicolopol; Cofetăria Otelescu; Hotel Oancea;
Doctor Valeria Nicolau – Colonel Popescu; Doctor Maxa; Doctor Pișca; Doctor Traian Dumitrescu;
C. Boiangiu – Casier bancă; Prof. Preda; Colonel Marin (Mirescu); Colonel Hagi Nicolau; General Boteanu; Avocat Popescu;
I. Tăchescu; I. Oancea; I. Călugărescu; Gheorghiu și Horn; Anton Ionescu; I. Mamulea; Șt. Steriade; C. Diaconeasa;
Magazin „Copii" – Parfumerie – Anticariat – Răcoritoare etc.

Continuare în numărul viitor al revistei.